

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЗАОЧНОЇ
ТА ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ
КАФЕДРА ФІНАНСІВ, БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ ТА СТРАХУВАННЯ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Освітній ступінь Магістр

на тему: „Фінансове управління капіталом у приватному підприємстві
«Приватна агроторгова фірма «Винниківська» Пустомитівського району
Львівської області та шляхи його вдосконалення»

Виконала: студентка II курсу, групи Фін – 713

Спеціальності 072 Фінанси, банківська справа
та страхування
(шифр і назва)

Колодій Роксолана Андріївна

Керівник: Грицина О.В.
(Прізвище та ініціали)

Рецензент: _____
(Прізвище та ініціали)

ДУБЛЯНИ 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЗАОЧНОЇ
ТА ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

КАФЕДРА **Фінансів, банківської справи та страхування**

Освітній ступінь **Магістр**

Спеціальність **072 „Фінанси, банківська справа та страхування”**
(шифр і назва напрямку підготовки, спеціальності)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедри _____

(підпис)

к.е.н., доцент Грицина О.В.

(звання, ступінь, прізвище та ініціали)

« ____ » _____ **2023 року**

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

Колодій Роксолані Андріївні

(прізвище, ім'я, по-батькові)

1.Тема роботи : „Фінансове управління капіталом у приватному підприємстві «Приватна агроторгова фірма «Винниківська» Пустомитівського району Львівської області та шляхи його вдосконалення ”

Керівник роботи Грицина Оксана Володимирівна, к.е.н., доцент
(прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Затверджена наказом ЛНУП від “ 17 ” лютого 2023 р. № 33 / к-с

2.Термін здачі студентом закінченої кваліфікаційної роботи 21. 12. 2023 р.

3.Вихідні дані для кваліфікаційної роботи: статистичні дані, аналітичні записки, річні звіти за 2020-2022 рр.

4. Зміст кваліфікаційної роботи (перелік питань, які потрібно розробити)

1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ
  - 1.1 Роль капіталу у фінансово-господарській діяльності підприємства
  - 1.2. Нормативно-правове регулювання формування власного капіталу
  - 1.3 Методика дослідження
2. СКЛАД І СТРУКТУРА КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА
  - 2.1 Організаційно-економічна та фінансова характеристика приватного підприємства „Приватна агроторгова фірма „Винниківська”
  - 2.2 Вартість капіталу та методи її оцінки
  - 2.3 Фінансовий важіль, його суть і значення

3. НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

3.1 Напрями оптимізації структури капіталу підприємства

3.2 Шляхи напрацювання ефективного механізму управління капіталом підприємства

Висновки та пропозиції

Список використаних джерел

5. Перелік графічного матеріалу: таблиці, рисунки

6. Дата видачі завдання “ 23 ” лютого 2023 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи
1.	Отримання завдання. Вивчення рекомендованої літератури по темі кваліфікаційної роботи. Написання аналітичного огляду. Вивчення об'єкту. Аналіз існуючого стану об'єкта дослідження.	23.02.2023
2.	Розробка перспективного рішення та його обґрунтування (написання перспективної частини; виготовлення планової основи для основного варіанту роботи).	27.09.2023
3.	Розробка та обґрунтування пропозицій щодо реалізації роботи. Написання основної та прогнозованої частини роботи, висновків і пропозицій. Редагування та оформлення кінцевого варіанту кваліфікаційної роботи та інших графічних матеріалів, які представляються до захисту в ЕК).	15.11.2023
4.	Кінцеве оформлення кваліфікаційної роботи (здача кваліфікаційної роботи керівнику; виправлення його зауважень; здача кваліфікаційної роботи на рецензування; кінцеве оформлення ілюстративних матеріалів, таблиць).	21.12.2023
5.	Підготовка до захисту в ЕК. Попередній захист на випускній кафедрі (написання доповіді й погодження її з керівником кваліфікаційної роботи).	12.01.2024

Студент

_____ (підпис)

Колодій Р.А.

_____ (прізвище та ініціали)

Керівник роботи

_____ (підпис)

Грицина О.В.

_____ (прізвище та ініціали)

Анотація

У роботі розглянуто теоретичні аспекти фінансового управління капіталом, зокрема розкрито питання ролі капіталу у фінансово-господарській діяльності підприємства та нормативно-правового регулювання формування власного капіталу. Проведено оцінку фінансового стану приватного підприємства, за такими напрямками аналізу ліквідності, фінансової стійкості, рентабельності.

Опрацьовано питання вартості капіталу, методів його оцінювання, досліджено сутність та визначено ефект фінансового важеля.

Запропоновано шляхи покращення політики стосовно формування капіталу підприємства.

Ключові слова: капітал, прибуток, використання капіталу, леверидж, фінансові ресурси, оцінка фінансового стану, фінансове управління.

Annotation

The thesis examines the theoretical aspects of financial management of capital, in particular, the question of the role of capital in the financial and economic activity of the enterprise and regulatory and legal regulation of the formation of equity capital is revealed. An assessment of the financial condition of the private enterprise was carried out, according to the following directions of analysis of liquidity, financial stability, profitability.

The question of the cost of capital, methods of its evaluation, the essence and effect of financial leverage were investigated.

Ways to improve the company's capital formation policy are suggested.

Key words: capital, profit, use of capital, leverage, financial resources, assessment of financial state, financial management.

УДК 336.763.06(477.82)

„Фінансове управління капіталом у приватному підприємстві «Приватна агроторгова фірма «Винниківська» Пустомитівського району Львівської області та шляхи його вдосконалення». Колодій Р.А. Кваліфікаційна робота. Кафедра фінансів, банківської справи та страхування. – Дубляни, ЛНУП, 2024, 75 ст. текст. част., 11 табл., 12 рис., 43 літературних джерела.

У кваліфікаційній роботі розглядається фінансове управління капіталом у приватному підприємстві. Проаналізовано структуру капіталу підприємства, джерела його формування та використання. Визначено основні проблеми фінансового управління капіталом, розроблено шляхи їх вирішення.

У роботі проведено оцінку основних фінансово-економічних показників роботи підприємства. Зазначено, що структура капіталу підприємства є досить диверсифікованою. Основними джерелами формування капіталу підприємства є статутний капітал, приріст власного капіталу та залучений капітал. Капітал підприємства використовується для забезпечення його поточної діяльності та розвитку.

Окреслено напрямки покращення використання капіталу, зокрема через оптимізацію його структури, диверсифікації джерел залучення та підвищення ефективності використання власного капіталу.

Ключові слова: капітал, прибуток, використання капіталу, леверидж, фінансові ресурси, оцінка фінансового стану, фінансове управління.

ЗМІСТ

Вступ	
1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ.....	10
1.1 Роль капіталу у фінансово-господарській діяльності підприємства ..	10
1.2. Нормативно-правове регулювання формування власного капіталу ..	16
1.3 Методика дослідження	19
2. СКЛАД І СТРУКТУРА КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА.....	25
2.1 Організаційно-економічна та фінансова характеристика приватного підприємства „Приватна агроторгова фірма „Винниківська”.....	25
2.2 Вартість капіталу та методи її оцінки	44
2.3 Фінансовий важіль, його суть і значення	51
3. НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА	55
3.1 Напрями оптимізації структури капіталу підприємства	55
3.2 Шляхи напрацювання ефективного механізму управління капіталом підприємства	62
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	

ВСТУП

Процеси формування капіталу підприємства, оптимізації його структури, а також встановлення раціонального співвідношення джерел фінансування в умовах ринкової економіки мають достатньо велику вагу, що також впливає і на якість управління ресурсами. Від того наскільки достатнім є рівень капіталу, настільки сильною є підтримка життєздатності суб'єкта господарювання за час його функціонування. Водночас, це дозволяє зберегти його ліквідність, платоспроможність та фінансову стійкість.

Зовнішнє середовище переважно буває невизначеним, а фактори внутрішнього середовища значною мірою мають вплив на те, що зростають ризики і втрати під час управління капіталом. Крім того, вони призводять до кризового фінансового стану підприємства. Зважаючи на це, при застосуванні процесів щодо залучення, розміщення і застосування капіталу за умов впливу даних факторів потребує більш гнучкої системи з допомогою якої можна було б управляти структурою капіталу. Це в свою чергу, сприятиме забезпеченню якості і ефективності прийняття відповідних управлінських рішень.

Залежно від того, яким є обсяг власних коштів, відповідно залежить і можливість збільшення вкладень в економіку країни. Також, це дозволяє розширити ринок товарів та послуг. Система загального менеджменту передбачає оптимізацію фінансових ресурсів та досягнення належного управління ними.

Кожне підприємство має самостійно генерувати політику формування капіталу в поєднанні зі стратегією розвитку. Крім того, максимальної ефективності управління фінансами та продуктивності можна досягти, дотримуючись пропорційного поєднання системного підходу, стратегічних і тактичних заходів.

Сучасні наукові дослідження щодо даної проблематики базуються на обґрунтуванні чітких рекомендацій практичного спрямування, а також на

уточненні окремих положень теоретичних основ даного питання. Як результат цього, завданням наукових досліджень виступає напрацювання відповідних методичних підходів стосовно вирішення вищезначених питань в умовах сьогодення.

Актуальність теми. В ході фінансового управління одним із важливих та подекуди складних завдань є управління капіталом підприємства. Під час формування капіталу головною ціллю виступає чинник щодо задоволення потреби стосовно придбання всіх необхідних активів та оптимізації їхньої структури. Особливо важливо це виступає зі сторони забезпечення умов його застосування. Важливим аспектом при цьому виступає те, що від того якою є структура капіталу, що використовується в ході виробничої діяльності, залежать кінцеві результати діяльності будь-якого підприємства. В контексті цього, важливу роль також відіграють інноваційні аспекти діяльності підприємства. Адже, у випадку успішного імплементації інноваційних проектів, може бути сформована раціональна структура капіталу підприємства. З іншої сторони, для того, щоб розвивати інноваційний потенціал підприємства потрібно мати оптимізовану структуру капіталу. Важливу роль у процесі інноваційної діяльності підприємства в ході напрацювання стратегічних фінансових рішень відіграє чинник усвідомлення джерел їхнього фінансування. Таким чином, ефективне досягнення поставлених цілей можливе виключно завдяки адекватно спланованій структурі капіталу.

Мета дослідження. Як важливий елемент системи управління підприємством виступає оцінка власного та позикового капіталу. Зважаючи на це, за мету дослідження вибрано опрацювання теоретичних положень та напрацювання практичних рекомендацій відносно фінансового управління та оптимізації капіталу.

Досягти поставленої мети можна завдяки вирішенню низки наступних завдань:

- дослідити сутність теоретичних аспектів фінансового управління

капіталом підприємства;

- виконати узагальнення методичних елементів оцінки капіталу підприємства;

- дослідивши систему управління фінансовою діяльністю підприємства визначити місце оцінки у ній капіталу;

- охарактеризувати фінансово-господарську діяльність приватного підприємства «ПАФ «Винниківська»;

- виконати оцінку показників ліквідності, рентабельності, ділової активності, фінансової стійкості приватного підприємства «ПАФ «Винниківська» в частині оцінки фінансового стану;

- окреслити напрями покращення використання капіталу підприємства.

Об'єктом дослідження обрано приватне підприємство «Приватна агроторгова фірма «Винниківська» Пустомитівського району Львівської області.

Предметом дослідження у кваліфікаційній роботі є теоретичні аспекти фінансового управління капіталом у підприємстві та практичні сторони оптимізації його структури.

Методи дослідження. Розв'язання запланованих у кваліфікаційній роботі завдань базувалось на використанні таких методів: теоретичного, аналізу, синтезу, порівняння, економічного, аналітичного.

Наукова новизна одержаних результатів впливає із дослідження теоретичних і практичних складових фінансового управління капіталом та полягає у наступному:

- пропонується авторський підхід до визначення категорії «фінансовий капітал»;
- виконано дослідження впливу управління капіталом на фінансову результативність підприємства;
- окреслено окремі чинники, які здійснюють вплив на ефективність фінансового управління капіталом досліджуваного підприємства.

Інформаційною базою роботи були: фінансова звітність, вітчизняні та іноземні наукові періодичні видання, законодавча база, окремі статистичні матеріали.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ

1.1 Роль капіталу у фінансово-господарській діяльності підприємства

Аграрний сектор, який працює ефективно можна вважати основою благополуччя суспільства, як матеріальною, так і соціальною. Він підтримує національну продовольчу безпеку країни та забезпечує сталий розвиток її економіки і, зокрема, фінансового сектору. Відповідно, забезпечення належного рівня продовольчої безпеки держави напряду залежить від розвитку та відповідного рівня функціонування агропромислового комплексу.

З наукової літератури відомо, що фінансові ресурси підприємства є поняттям багатоскладовим, і під ним розуміють частину фінансових активів у формі доходів, зовнішні надходження та особливі права, формування яких відбувається в ході взаємного функціонування надходжень і витрат. Фінансові ресурси, перебуваючи у розпорядженні суб'єкта господарювання або у його власності використовуються для того щоб виконувати фінансові зобов'язання, забезпечувати відтворювальні витрати, матеріальне стимулювання, соціальні потреби працівників і подальшого сталого розвитку.

Як відомо, фінансові ресурси одночасно є у ролі засобу забезпечення виробничої діяльності, фактору виробництва або ж джерелом відтворювального процесу. Таке твердження базується на тому, що основною метою комерційного функціонування будь-якого підприємства є отримання прибутку, і паралельно з цим воно ставить собі за мету виробництво певних матеріальних благ, виконання відповідних робіт, надання послуг з метою задовільнити певні потреби суспільства. Оскільки прибуток виступає різницею між проведеними витратами та отриманими доходами, відповідно

щоб отримати дохід слід зробити певні витрати, тобто забезпечити виробничу діяльність підприємства. Від того, наскільки ефективною буде ця діяльність напряду залежить прибутковість діяльності підприємства. Тобто, приходимо до попереднього висновку, що основою підприємницької діяльності виступають надходження власних фінансових ресурсів. З іншого боку, не усі фінансові ресурси спрямовуються на забезпечення обслуговування виробничої сфери.

Переосмислюючи різні підходи щодо мети функціонування підприємства у розвитку суспільства важливу роль відіграють також соціально-економічні аспекти. У процесі все більшого й більшого розвитку ринкових відносин працедавець починає усвідомлювати важливість та цінність людського ресурсу. Без сумніву, людей мода вважати джерелами інноваційних нововведень, без яких неможливою є успішна боротьба з конкурентами. Тому, досягти комерційного успіху у бізнесі можна також завдяки дотриманню відповідних етичних норм, виявленні поваги до довілля, людей, спільноти в загальному. Виходячи з цього, корпоративна соціальна відповідальність є однією з наріжних каменів сучасного ведення фінансово успішної підприємницької діяльності.

Порівнюючи категорії «фінансові ресурси організації» та «капітал» варто зазначити, що окремі економісти розглядають поняття капітал як певну узагальнену категорію зі сторони джерел підприємства, прирівнюючи його таким чином до фінансових ресурсів. Натомість, на думку інших науковців, поняття «фінансові ресурси» та «капітал» слід розмежовувати, зважаючи на сторону управління фінансами підприємства. На їх думку, капіталом слід вважати майно підприємства, що є вільним від зобов'язань, завжди в змозі покрити збитки, виступає в якості своєрідного стратегічного резерву, завдяки якому можуть бути сформовані умови для подальшого розвитку підприємства. Також, він виступає у ролі головного чинника, що визначає ринкову вартість самого підприємства. Таким чином, можна стверджувати, що капітал є своєрідною акумулюючою формою мобілізації фінансових

ресурсів.

На думку Бланка І.А. під капіталом розуміють також довгострокові пасиви, так як у практиці обліку європейських країн за своїми функціями та призначенням довгострокові позикові кошти прирівнюються до власних [3].

На переконання класиків економічної теорії, під капіталом розуміють ресурс тривалого користування, який необхідний для того, щоб виробляти більшу кількість продукції.

Стосовно функцій капіталу, то чимало науковців виокремлюють наступні:

- капітал як частина фінансових ресурсів;
- капітал як виробничий ресурс;
- джерело доходу;
- об'єкт купівлі-продажу;
- забезпечувальний чинник ліквідності підприємства;
- чинник, який надає тимчасову перевагу;
- об'єкт розпорядження та власності.

Отже, між категоріями «фінансові ресурси» і «капітал» існують певні розбіжності. Розглядаючи їх зі сторони управління фінансами підприємства потрібно прирівнювати ці економічні категорії. Це сприятиме вирішенню низки завдань стосовно оптимізації структури капіталу. З іншої сторони, а саме – з позиції управління капіталом, який є базовою складовою фінансових ресурсів, слід постійно працювати над питаннями визначення потреб підприємства у фінансових ресурсах, визначення їх оптимальної структури, пошуку і вибору фінансових інструментів, що знаходяться на ринку, збереження та цільове використання фінансових ресурсів.

Отже, досліджуючи дане питання можемо прийти до висновку, що сутність поняття «капітал» у науковій літературі є багатограним і погляди вчених та науковців в цьому контексті є різними.

Належне управління фінансовими ресурсами може бути значною перевагою будь-якого підприємства у конкурентному середовищі. Необхідно

розуміти, що яким чином і куди можна інвестувати капітал, як і де його можна залучити, при яких умовах і за якої ціни його можна продати, і яким чином задіювати різні фінансові механізми і належним чином їх використовувати.

Власний капітал підприємства можна охарактеризувати як величину вкладень засновників у майно підприємства. Воно може змінюватися у ході фінансово-господарської діяльності підприємства. Проявляється як різниця між вартістю активів і зобов'язань підприємства. Виходячи з цього ефективне функціонування та стан власного капіталу можна вважати за індикатор фінансової стійкості підприємства та його інвестиційної активності. У період створення підприємства власний капітал є тією сумою фінансових ресурсів, яку першопочатково інвестують засновники, а його призначення передбачене статутними документами.

В подальшому, у процесі функціонування підприємства власний капітал трансформується у накопичений капітал, тобто такий, що формується у результаті усіх видів діяльності завдяки отриманому прибутку. Накопичений капітал складається з інших окремих складових, зокрема сюди входять додатковий капітал, нерозподілений капітал, резервний капітал, капітал у дооцінках, неоплачений капітал (рис. 1.1).

Рисунок 1.1 – Складові власного капіталу

Завдяки наявності нерозподіленого прибутку підприємство може формувати у себе резервний капітал, сума якого визначається чинним законодавством або установчими документами підприємства. Кожного року за умови наявності чистого прибутку відбувається формування резервного капіталу. Його призначення полягає в тому, що він може бути використаний за наявності збитків від здійснення господарської діяльності. Також, за його допомоги можна також здійснювати збільшення статутного капіталу, покривати різницю між продажною та номінальною вартістю акцій і т. ін.

Категорія «капітал» тісно пов'язана із категорією «власність». Відомо, що власні та позичені засоби (власний та позичений капітал) виступають як джерела формування активів підприємства. Той факт, що права власників є захищеними гарантується власним капіталом, і власне зареєстрованою його складовою – зареєстрованим (пайовим) капіталом. У Національному положенні (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» категорію власного капіталу охарактеризовано як частину в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань [30]. Виходячи із даного твердження можна вважати, що під час утворення підприємства даний стартовий капітал відображається в активах, котрі інвестують засновники. В цей же час його можна оцінити на підприємстві за вартістю майна. Звідси, впливає, що облікова модель виглядає наступним чином: $A=K$. Власне, так і трактують на початку статутний капітал – як загальну вартість активів, яку власники (засновники, учасники) внесли у загальний капітал підприємства. Далі, в ході господарської діяльності, підприємство стикається із моментами виникнення зобов'язань. Таким чином, використовуючи активи відбувається задоволення боргових зобов'язань перед кредиторами. Отже, підприємство маючи вже залучені кошти поряд із власними дещо по-іншому визначає суму власного капіталу, а саме: $K=A - Z$, де Z – зобов'язання, A – активи, K – капітал. Таким чином, робимо проміжний висновок про те, що власний капітал виступає як базова основа для розпочинання власної господарської діяльності

підприємством і подальшого розвитку.

У балансі власний капітал знаходить своє відображення поряд із присутністю там активів та зобов'язань, що спричиняють його зміну. До цього варто додати, що сума власного капіталу виступає абстрактною вартістю майна підприємства, яка однак не віддзеркалює поточної вартості прав власників. Розмір суми власного капіталу залежить від низки чинників, як-от облікова політика, складові елементи якої впливають на оцінку складових частин балансу, а саме його статей.

Щоб краще зрозуміти сутність досліджуваного питання, розглянемо окремі підходи щодо того як в науковій літературі характеризують сутність категорії «власний капітал».

Науковці О. В. Мелень та О. Д. Майструк характеризують власний капітал з позиції загальної вартості коштів, які є у власності суб'єкта господарювання, використовуються для того, щоб створювати частину активу і забезпечувати інтереси його кредиторів [27].

Вчені О. О. Фальченко, Н. М. Побережна, І. А. Юр'єва зазначають, що категорія «власного капіталу» акумулює в собі загальну величину коштів у різних формах, зокрема у грошовій, матеріальній та нематеріальній, які вкладені у майно (активи) підприємства [41].

На думку Ф. Ф. Бутинця під власним капіталом слід розуміти вартість тих засобів, які на правах власності є у розпорядженні підприємства і які воно використовує для формування своїх власних активів [5].

Н. І. Дорош зазначає, що власний капітал можна трактувати з позиції власних джерел фінансування підприємства, що внесені його засновниками без вказання строків повернення, або з іншого боку, це сума реінвестованого чистого прибутку, що був нагромаджений впродовж терміну існування суб'єкта господарювання [14].

Науковці Н. П. Воробйова, Р. О. Музиченко розглядають категорію власного капіталу як сукупності окремих форм економічних благ (матеріальних та нематеріальних). Ці блага задіяні у господарському процесі

підприємства не маючи прив'язки до повернення на фіксовану дату та в змозі приносити дохід [8].

Таким чином, на нашу думку, власний капітал підприємства формується із власних коштів, які вносять його засновники, а також сума чистого прибутку, який реінвестований з ціллю формування активів даного підприємства у матеріальній чи грошовій формі.

1.2. Нормативно-правове регулювання формування власного капіталу

Характеристика фінансового стану та фінансової стійкості підприємства базується на системі показників, визначити які можна з використанням інформації стосовно структури та динаміки власного капіталу. Інформаційне забезпечення як складова системи менеджменту на підприємстві створюється на основі системи бухгалтерського обліку. Також, важливу роль у цьому процесі відіграє фінансова звітність підприємства. Завдяки правильній та точній інформації керівництво підприємства має змогу приймати виважені та ефективні рішення щодо управління власним капіталом. Відображення повних та достовірних даних у фінансовій звітності стосовно власного капіталу, зокрема про його склад та розмір, при об'єктивній оцінці ефективності діяльності та аналізі фінансового стану виступає важливим критерієм. Завдяки ньому власники, інвестори, кредитори та всі зацікавлені особи чи користувачі цієї інформації можуть приймати подальші рішення.

Аграрний сектор України характеризується різноманітністю організаційно-правових форм господарювання, серед яких на сьогодні найбільш поширеною виступають господарські товариства.

Відповідно до ст. 113 Господарського кодексу України, господарським товариством вважається юридична особа, в якій статутний капітал

складається із окремих часток її учасників. Форми господарських товариств є різними, зокрема це може бути повне товариство, командитне товариство, акціонерне товариство, товариство з обмеженою або додатковою відповідальністю. Так, наприклад, у товаристві з обмеженою відповідальністю, відповідно до Господарського кодексу, присутнім є статутний капітал, котрий складається із окремих часток. Розмір кожної частки зазначений в установчих документах. Таке утворення має відповідальність по своїх зобов'язаннях лише майном, що є у нього в розпорядженні. Водночас, сплативши в повній мірі свої вклади, ризик учасників товариства у ході його господарської діяльності перебуває в межах зроблених ними вкладів.

Залежно від того, яким чином буде вибудована система, що передбачає повне та чітке правове регулювання обліку власного капіталу суб'єктами господарювання, що відносяться до відмінних між собою організаційно-правових форм буде залежати ефективно чи ні спрацює інформаційне забезпечення. В подальшому, така ефективність може сприяти належному формуванню капіталу, розподілу прибутку, нарахуванню дивідендів. У сукупності всі зазначені процеси будуть належним чином формувати розгорнуту систему показників фінансового стану, правильна оцінка яких сприятиме формуванню більшої фінансової незалежності у ході діяльності підприємства.

Питання нормативного регулювання всіх нюансів стосовно власного капіталу у нашій державі відбувається як на рівні країни (макрорівні), так і на мікрорівні (на рівні підприємств) (табл. 1.1).

Серед основних законодавчих актів, що перебувають на макрорівні слід виокремити закони, кодекси, положення. Так, у Господарському та Цивільному кодексах прописано порядок за яким формується власний капітал у різноманітних організаційно-правових формах.

Крім того, при формуванні інформації щодо власного капіталу у бухгалтерському обліку та подальше її перенесення у фінансову звітність з

методичної сторони регламентується НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». У цьому нормативному стандарті вписане і визначене власне саме поняття власного капіталу, розкрито змістовну частину «Звіту про власний капітал», подано саму форму звіту, окреслено всі необхідні вимоги щодо сутності статей цього звіту.

Таблиця 1. 1 – Нормативне регулювання формування власного капіталу [15, с. 140]

Рівні регулювання	Нормативні акти
Макрорівень	Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV
	Цивільний кодекс України від 19.06.2003 р. № 980-IV
	Податковий кодекс України від 02.12. 2010 року № 2755-VI
	Про інвестиційну діяльність: Закон України, затверджений Верховною Радою України від 18.09.1991 №1560-XII
	Про бухгалтерський облік та фінансову звітність: Закон України затверджений Верховною Радою України від 11.05.2000 р. № 1707-III
	Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008 №514-VI
	Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.02.2018 № 2275-VIII
	Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 року № 73.
	План рахунків бухгалтерського обліку, активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Затверджено наказом Міністерством фінансів від 30.11.99р. № 291.
Мікрорівень	Статут підприємства, засновницький договір
	Наказ (положення) про облікову політику, план-графік документообігу, робочий план рахунків

Відповідно до положень НП(С)БО 1, частину в активах суб'єкта господарювання, яка залишилася після того як були вираховані його

зобов'язання називають власним капіталом. Вітчизняне визначення майже збігається із тією дефініцією власного капіталу, яка відображена у міжнародних стандартах.

Також, слід зазначити, що питання відображення всіх особливостей стосовно власного капіталу на рівні підприємства реалізується у внутрішній обліковій політиці суб'єкта господарювання. Переважно даний момент зафіксований у відповідних наказах чи положеннях щодо облікової політики підприємства.

1.3 Методика дослідження

Вартість підприємства та заходи щодо її підвищення виступають основним завданням управлінської ланки підприємства в умовах ринкової економіки. Вартість підприємства у своїй основі складається із вартості майна даного підприємства. Тому, з цієї позиції опрацювання всієї необхідної інформації стосовно оцінки того, яким чином розміщені фінансові ресурси та наскільки ефективно вони використовуються з однієї сторони, та фінансування підприємства як базової складової при формуванні активів виступають вкрай необхідними завданнями в частині управління підприємством. Вирішення даного завдання перебуває у прямій залежності від того, наскільки оптимальною є структура активів і пасивів на підприємстві. Достовірне відображення показників у фінансових звітах є неможливим, якщо не здійснювати реальну оцінку власного капіталу.

Переважно вартість капіталу використовують в якості інструмента управління при забезпеченні процесів формування та його ефективного використання. Доволі доступним і простим є визначення поняття вартості капіталу, яке описує І. Бланк зазначаючи, що це ціна, яку має оплатити підприємство під час залучення його із різноманітних джерел [4].

На думку інших науковців, вартість капіталу підприємства можна охарактеризувати як беззаперечні його витрати, що мають місце під час залучення капіталу. На думку Р. Слав'юка вартість капіталу варто розглядати як розрахунковий, багатозначний і багатосуб'єктний показник [38, с. 94].

Оцінка вартості капіталу є вкрай важливим етапом впродовж оцінювання і розрахунків потенціалу розвитку суб'єкта господарювання. Це сприяє його стійкому розвитку в періодах середньої та довгої перспективи. Також, під час оцінки вартості капіталу суб'єкта господарювання відбувається формування на перспективу його стратегічних цілей. Однак ці процеси повинні брати до уваги інформаційні, виробничі, фінансові та інші його можливості.

На думку науковця Н. Пойди-Носик будучи узагальнюючим показником, що характеризує ціну залученої ресурсної бази, вартість капіталу розглядають зі сторони наступних аспектів:

- 1) як плату за використання залучених фінансових ресурсів;
- 2) рівень доходності для інвесторів, які вклали свій капітал і який очікується ними в підсумку;
- 3) мінімальний рівень рентабельності у ході залучення позикового капіталу (цей рівень має забезпечувати саме підприємство для того, щоб беззбитково вести свою діяльність) [33, с. 120].

Розглянемо сукупність принципів на яких повинна базуватись оцінка вартості капіталу (рис. 1.2).

При виконанні оцінки вартості капіталу підприємства як ключовий етап виступає фінансовий аналіз, з допомогою якого реально можна здійснити характеристику фінансового стану та визначити яким є ступінь впливу на нього фінансових ризиків. Застосовуючи результати аналізу можна визначити та спрогнозувати доходи і витрати підприємства. Разом із тим, традиційно проводять його оцінку використовуючи систему індикаторів, зокрема це: ліквідність, ділова активність, фінансова стійкість, рентабельність.

Рисунок 1.2 – Принципи оцінки вартості капіталу підприємства [39, с. 1155].

Немаловажну роль в ході цього оцінювання здійснюють і інші показники, яких можна вважати індикаторами активності на ринку. За їх допомогою можна дати характеристику рівня присутності підприємств на фондовому ринку. Також, з допомогою цих індикаторів можна відслідкувати дохідність та вартість відповідних корпоративних цінних паперів.

Вартість капіталу суб'єктів господарювання оцінюють базуючись на сукупності відповідних підходів теоретико-методичного характеру (рис. 1.3).

Рисунок 1.3 – Класифікація методичних підходів до оцінювання вартості капіталу підприємства [39, с. 1156].

Застосовуючи витратний підхід маємо змогу виконати оцінку підприємства визначаю ту сукупність активів, якої буде достатньо, щоб виробляти визначені обсяги продукції. Використання цього підходу слід здійснювати залежно від ситуацій у наступних випадках:

- 1) при проведенні індексації необоротних активів з коригуванням рівня інфляції;
- 2) оцінюючи вартість капіталу підприємства використовують виключно його фінансові звіти;
- 3) при застосуванні витратного методу оцінки вартість капіталу використовують і альтернативні підходи [25].

Виходячи з цього, можна вивести певну формалізовану формулу з допомогою якої можна оцінювати вартість підприємства, що базується на визначенні чистих активів суб'єкта господарювання:

$$ЧА = А - З \text{ або } ЧА = (Н + О + М) - (В + Д + П), \quad (1.1)$$

де А – сума активів суб'єкта господарювання;

З – сума зобов'язань суб'єкта господарювання;

- Н – необоротні активи;
- О – оборотні активи;
- М – витрати майбутніх періодів;
- В – забезпечення наступних витрат і платежів;
- Д – довгострокові зобов'язання;
- П – поточні зобов'язання [11].

Таким чином, використовуючи витратний підхід отримують результати, які віддзеркалюють вартість капіталу власне на час проведення такої оцінки.

Порівняльний підхід застосовують у випадках, коли ринкова кон'юнктура має прямий вплив на вартість капіталу підприємства. За умов цього підходу порівнюють угоди купівлі-продажу об'єктів, які є аналогічними між собою. При цьому, серед обов'язкових умов використання даного підходу мають бути розвинутий ринок нерухомості та відсутня асиметрична інформація.

Формалізовану формулу у цьому випадку відображають наступним чином:

$$V1 = (V2/R2) \times R1, \quad (1.2)$$

де V1 – вартість оцінюваного капіталу підприємства;

V2 – ціна капіталу суб'єкта господарювання-аналога;

R2 – базовий показник суб'єкта господарювання -аналога;

R1 – базовий показник підприємства, яке оцінюється [6].

Дохідний метод має свої особливості проведення. За основу цього підходу беруть поточну вартість доходів, які очікуються від того, що підприємство буде щонайбільше ефективно провадити свою фінансово-господарську діяльність. Нюанс лише в тому, що цей підхід не можна застосувати до тих підприємств, які є збитковими, а також до неприбуткових організації [25].

Обчислення вартості капіталу при застосуванні дохідного підходу має

наступний вигляд:

1) застосовуючи метод прямої капіталізації доходу:

$$V = I/R, \quad (1.3)$$

де I – чистий операційний дохід;

R – ставка капіталізації;

2) застосовуючи метод дисконтування грошових потоків:

$$B = \text{ГП} / (r-q), \quad (1.4)$$

де ГП – грошовий потік,

q – передбачувані темпи зростання грошового потоку [23].

Підсумовуючи, слід зазначити що використання усіх вищезазначених методів при оцінці вартості капіталу є індивідуальним для кожного окремого підприємства, оскільки кожен із даних методів має як свої переваги, так і свої недоліки. Переважно застосовують два підходи, що дозволяє визначити остаточний результат дещо достовірніше. Використовуючи різні методики можна визначати більш порівнювальні середні показники вартості капіталу.

РОЗДІЛ 2

СКЛАД І СТРУКТУРА КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

2.1 Організаційно-економічна та фінансова характеристика приватного підприємства „Приватна агроторгова фірма „Винниківська”

Організаційно-економічна характеристика підприємства являє собою комплексну характеристику, яка включає в себе інформацію про організаційну структуру, фінансовий стан, виробничу діяльність, маркетинг та інші аспекти діяльності підприємства. Також, організаційно-економічна характеристика підприємства використовується для оцінки його фінансового стану, конкурентоспроможності та перспектив розвитку. Вона є важливим інструментом для оцінки діяльності підприємства і прийняття управлінських рішень.

Господарська діяльність приватного підприємства «Приватної агроторгової фірми «Винниківська» відбувається на теренах сіл Чишки, Чижиків, Виннички та Дмитровичі. Адміністративна частина підприємства є у с. Чишки. Власне сама адміністративна частина знаходиться на відстані 35 км від м. Пустомити та приблизно 10 км від м. Львова. Головним чином дані міста виступають в якості головних пунктів реалізування сільськогосподарської продукції. Оскільки на території господарства є зручна дорожня інфраструктура, а саме господарство має вигідне розташування – все це дозволяє вигідно збувати вирощену продукцію.

Діяльність ПП ПАФ «Винниківська» у своїй основі спрямована на виробництві та реалізації сільськогосподарської продукції, розвитку сировинної і матеріальної бази, здійсненні капітальних інвестицій, участі і практичній роботі у спільних інвестиційних проектах.

Підприємство зосереджує власні зусилля в основному на вирощуванні зернових культур. Однак, його спеціалізація передбачає також вирощування овочів та картоплі.

На підприємстві належним чином здійснюються різні види обліку, зокрема податкового, бухгалтерського, оперативного. Дані види обліку регламентуються як наказами внутрішнього характеру, так і на законодавчому рівні.

Управління діяльністю агрофірми проводить її засновник та власник. Оскільки діяльність агрофірми торкається різноманітних сфер діяльності, як соціальної, так і виробничо-господарської, власне керівник господарства і спрямовує усі зусилля на їх вирішення. Формою власності підприємства є приватна, а сфера діяльності спрямована на виробництво, переробку та реалізацію аграрної продукції. Крім того, підприємство зорієнтоване на інші види діяльності серед яких можна виокремити зусилля спрямовані на створення нових робочих місць, надання сервісних послуг, маркетингову діяльність.

Організаційна структура ПП ПАФ «Винниківська» виглядає наступним чином (рис. 2.1).

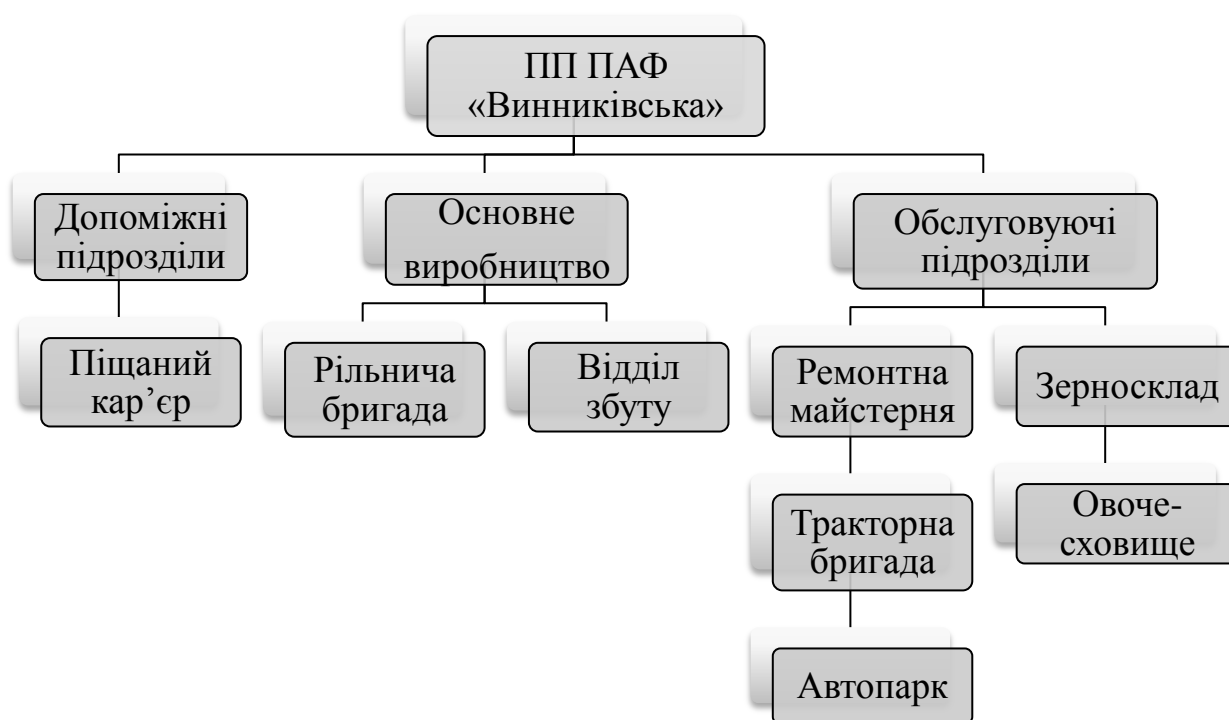

Рисунок 2.1 – Схема організаційної структури ПП ПАФ «Винниківська»

Із рисунку можемо побачити, що організаційна структура ПП ПАФ «Винниківська» складається з сукупності різних за сферою діяльності підрозділів. Так, на схемі знаходяться основне виробництво і його складові, обслуговуючі підрозділи (з наявними складовими елементами) та допоміжні підрозділи.

Як юридична особа агрофірма володіє власними та обіговими коштами, самостійним балансом. В банківських установах агрофірма має відкриті розрахунковий та інші необхідні їй рахунки.

За основну мету своєї діяльності агрофірма поставила певні цілі, досягнення яких вона зможе зреалізувати на практиці. Зокрема, це в першу чергу отримання прибутку, а також забезпечення населення необхідними послугами і товарами, які вона може їм запропонувати.

Землі підприємства розташовані на південному заході Пустомитівського району Львівської області в лісостеповій природно-економічній зоні західної України. Підприємство розташоване в зоні м'якого атлантико-континентального клімату з високою вологістю, м'якою зимою, частим сніготаненням і помірно теплим, іноді сухим літом. Найвища температура в серпні, найнижча в січні. Середньорічна температура $+7,4^{\circ}\text{C}$. Безморозний період становить 200-210 днів, а активний період вегетації культури вище середньодобової температури $+10^{\circ}\text{C}$ - 150-160 днів. Середньорічна кількість опадів 680 мм. Влітку переважає північно-західний вітер, а взимку — південно-східний. Останні весняні заморозки закінчуються наприкінці квітня, а в окремі роки й пізніше, що сильно впливає на початок польових робіт. Тепла і тривала зима, довге і вологе літо, достатня кількість опадів і висока вологість повітря – все це сприятливі фактори для вирощування важливих видів сільськогосподарських культур.

На сучасному етапі розвитку продуктивності виробництво будь-якої продукції матиме певний вплив на навколишнє середовище. Побічним продуктом будь-якої діяльності, в тому числі пов'язаної з сільськогосподарським виробництвом, є забруднення навколишнього

середовища.

Сільськогосподарські екологічні проблеми та їх вирішення часто пов'язані з невизначеним і непрямим характером сільськогосподарського забруднення, тобто погіршенням загального стану та якості природного середовища без конкретного винуватця. Різноманітність форм забруднення також ускладнює завдання оцінки якості природного середовища. Усе це вимагає не лише технологічних, а й соціальних та економічних рішень для покращення природного середовища для сільського господарства.

Для покращення екологічної ситуації в наших умовах необхідно постійно досліджувати території, на яких працюють підприємства та комплекси, виявляти вузькі місця, що становлять небезпеку для людей, і за отриманими результатами розробляти профілактичні заходи та впроваджувати їх у бізнес. Оцінка екологічного стану ПП ПАФ «Винниківська» дозволяє зробити висновки, що дане підприємство функціонує відповідно до санітарних норм. Таким чином, можна вважати, що вигідне географічне розміщення ПП ПАФ «Винниківська» та природні умови є досить зручними та вигідними для ведення ефективної діяльності.

Господарську діяльність досліджуваного підприємства необхідно досліджувати використовуючи низку показників, оцінка яких дозволить зробити об'єктивні висновки щодо його діяльності. Основні показники діяльності агрофірми відобразимо у табл. 2.1.

Аналізуючи дані таблиці бачимо, що підприємство працює на належному рівні. Зокрема, зросла первісна вартість основних засобів (на 18,6%), збільшилась чисельність працівників (на 12,0%). Також, зросли такі показники як собівартість реалізованої продукції та виручка від реалізації продукції. Зростання собівартості було більш суттєвим і становило 62,5% за досліджуваний період. Зростання виручки за цей же період складало 49,5%. Однак, зважаючи на те, що у підприємства були значні операційні та інші витрати, результуючий показник чистого прибутку був приблизно на тому ж рівні, що й кожного року, а саме його зростання було досить незначним і

складало 4,3%.

Таблиця 2.1 – Показники фінансово-економічної діяльності ПП ПАФ «Винниківська» за 2020-2022 рр.

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2022 р. до 2020 р. %
Площа сільськогосподарських угідь, га	781,0	566,0	437,0	56,0
Середньорічна чисельність с.-г. працівників, осіб	25	28	28	112,0
Первісна вартість основних засобів на кінець року, тис. грн.	20088,5	24185,9	23828,8	118,6
Чистий дохід (виручка) від реалізації с.-г. продукції, тис. грн	11865,0	17402,7	17733,1	149,5
у т. ч. на 1 га с.-г. угідь, тис. грн.	15,2	30,7	40,6	267,0
на одного середньорічного працівника, тис. грн.	474,6	621,5	633,3	133,4
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	9169,1	15798,8	14896,1	162,5
Чистий прибуток, тис. грн.	286,0	315,0	298,3	104,3
Рівень рентабельності, %	22,7	9,2	16,0	-6,7

Відповідно, можна вважати, що у досліджуваному періоді підприємство здійснювало свою діяльність ефективно, що й підтверджує показник рівня рентабельності. У 2022 р. його значення було на рівні 16,0%, в той час як у 2020 р. даний показник був дещо вищим і складав 22,7%. Досягнутий рівень рентабельності є досить непоганим і свідчить про ефективність діяльності підприємства. Такий рівень рентабельності дозволяє підприємству покривати свої витрати і отримувати прибуток, який можна використовувати для подальшого розвитку.

Однак, рівень рентабельності не є єдиним показником, який характеризує фінансовий стан підприємства. Для отримання повної картини необхідно також аналізувати інші показники, такі як структуру майна,

оборотність активів, фінансову стійкість, коефіцієнти ліквідності та платоспроможності.

За умов підвищення конкурентних умов як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, українські підприємства стикаються із загрозою втрати позиції серед інших учасників ринку. Такі ситуації можуть траплятися непередбачувано через фінансово-економічні чинники або загрозу настання банкрутства. В ході тривалих процесів адаптування до швидкозмінних умов ринкового середовища, у підприємств часто виникають фінансові труднощі. Вони стосуються джерел фінансування і того, яким чином вони формуються.

Фінансова діяльність приватного підприємства, головним чином, має спрямовуватись на те, щоб забезпечувати ефективне використання наявних фінансових ресурсів, фінансову стійкість, кредитну дисципліну. Всі ці складові позитивно впливають на ефективну роботу суб'єкта господарювання. І також, вони мотивують на потребу здійснення постійної оцінки фінансового стану. Систематичне оцінювання показників фінансового стану дозволяє підприємству приймати вчасні та виважені управлінські рішення з тих, чи інших питань операційної роботи.

Виступаючи комплексним поняттям, фінансовий стан підприємства свідчить про результати взаємної роботи всіх його складових частин, які мають стосунок до системи фінансових відносин. На нього впливають численні виробничі фактори та характеризують за допомоги системи показників. Оцінка фінансового стану показує узагальнену інформацію щодо діяльності підприємства. Причому дана інформація має кількісний і якісний характер. Інформація відображається у вигляді розрахованих коефіцієнтів, аналізуючи які апарат управління підприємством в змозі приймати адекватні управлінські рішення.

Розглянемо та виконаємо оцінку показників, що характеризують фінансово-економічну діяльність агрофірми за 2020 – 2022 рр. Розрахунок показників виконаємо беручи до уваги інформацію з фінансових звітів приватного підприємства. У табл. 2.2 опрацюємо та проаналізуємо стан

майна приватного підприємства, розглянемо динаміку показників.

Таблиця 2.2 – Оцінка динаміки та структури майна ПП ПАФ «Винниківська» за 2020–2022 рр. (станом на кінець року)

Показники	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення, 2022р. до 2020р., (+,-)	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис.грн.	%
Усього майна, в т.ч.:	25723,9	100,0	32440,2	100,0	29535,4	100,0	3811,5	114,8
необоротні активи	17475,8	67,9	20530,0	63,3	18777,4	63,6	1301,6	107,4
Оборотні активи:	8248,1	32,1	11910,2	36,7	10758,0	36,4	2509,9	130,4
- матеріальні оборотні активи	3076,0	12,0	5351,5	16,5	6903,5	23,4	3827,5	224,4
- грошові кошти	18,3	0,1	2,0	0,0	2,4	0,0	-15,9	13,1
- кошти в розрахунках	2929,0	11,39	3147,1	9,7	1469,8	5,0	-1459,2	50,2
Витрати майбутніх періодів	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-

За досліджуваний період 2020-2022 рр. спостерігаємо збільшення загальної суми майна на 3811,5 тис. грн. (на 14,8%). Зростання необоротних активів відбулося на суму 1301,6 тис. грн., або на 7,4%. Збільшення оборотних активів було більш суттєвим – на 30,4%, і в грошовому еквіваленті складало 2509,9 тис. грн. Аналізуючи місце оборотних і необоротних активів у загальній структурі за 2022 р., можна зазначити, що необоротні активи складають більшу частку (63,6%), а оборотні дещо меншу – 36,4%.

Розглядаючи пасив балансу підприємства можна зазначити, що у ньому зазначені різноманітні джерела з допомогою яких формуються його фінансові ресурси. У підсумку пасиву балансу відображається сума, яка

складається із всіх розділів наявних у ньому. Найголовнішими виступають розділи, що стосуються власного капіталу та різноманітних видів зобов'язань.

Формування складових компонентів пасиву балансу, тобто його статей, відбувається відповідно до нормативних документів, які регулюють цей процес. В загальному випадку, пасив балансу можна розподілити на такі складові як власний капітал, забезпечення наступних витрат і платежів, а також довгострокові та поточні зобов'язання. Власний капітал формується з коштів, що належать власникам підприємства.

Кошти, які формуються у вигляді певних резервів для покриття майбутніх витрат або платежів відображаються у аналогічно названому розділі - забезпечення наступних витрат і платежів.

І ще однією складовою балансу виступають довгострокові та поточні зобов'язання, які являють собою зобов'язання, що підлягають погашенню протягом періоду, що або перевищує один рік, або не перевищує його.

Досліджуване нами підприємство також володіє певним майном, джерела коштів до якого розглянемо у табл. 2.3.

Таблиця 2.3 – Аналіз динаміки джерел коштів, що вкладене в майно ПП ПАФ «Винниківська» за 2020–2022 рр. (станом на кінець року)

Показники	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення, 2022р. до 2020р., (+,-)	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Усього коштів	25723,9	100,0	32440,2	100,0	29535,4	100,0	3811,5	114,8
Власний капітал	22338,3	86,8	28781,2	88,7	26868,1	91,0	4529,8	120,3
Позичені кошти	0,0	0,0	1183,4	3,6	966,7	3,3	966,7	-
Кредиторська заборгованість	3385,6	13,2	2475,6	7,7	1700,6	5,7	-1685,0	50,2

Оцінка даних таблиці показує, що показник власного капіталу за період 2020-2022 рр. збільшився на 4529,8 тис. грн., або на 20,3%. Сума позичених коштів у 2022 р. збільшилась порівняно з 2020 р. на 966,7 тис. грн. Значення показника кредиторської заборгованості у 2022 р. зменшилося удвічі і складало 1700,6 тис. грн., що на 1685,0 тис. грн. менше, ніж було у 2020 р. Така динаміка зменшення кредиторської заборгованості свідчить про покращення фінансової стійкості агрофірми.

Отже, як видно з таблиці, власний капітал у досліджуваному нами підприємстві займає 91,0%, а позичені кошти та кредиторська заборгованість відповідно 3,3, та 5,7% у загальній структурі майна.

Розглядаючи дані показники в динаміці, спостерігаємо, що показник власного капіталу був відносно сталим, натомість показник кредиторської заборгованості зменшився удвічі, що свідчить про кілька речей. По-перше, це може бути ознакою того, що підприємство ефективно управляє своїми грошовими потоками. Підприємство може своєчасно розплачуватися з постачальниками та іншими кредиторами, що дозволяє йому зберігати хороші відносини з ними. По-друге, зменшення кредиторської заборгованості може бути ознакою того, що підприємство оптимізує свою діяльність. Підприємство може скорочувати витрати на придбання сировини та матеріалів, що дозволяє йому підвищити прибуток.

Базовою основою ліквідності, а відповідно й платоспроможності підприємства є ліквідність балансу. Вона ґрунтується на тому, що має дотримуватись рівновага активів та пасивів. По-іншому, це можна сформулювати як тезу, що ліквідність виступає способом підтримки платоспроможності. З цієї тези, випливає наступна – якщо імідж у підприємства є на високому рівні, то такому підприємству підтримувати свою ліквідність є значно легше.

Від ступеня ліквідності балансу перебуває у прямій залежності його платоспроможність. Одночасно, характеристику поточного і перспективного стану розрахунків відображає ліквідність підприємства. Тому, маючи певний

рівень платоспроможності на певну дату, підприємство може втратити її у перспективному періоді. Також, цей процес може бути прямо протилежний.

Оцінки ліквідності балансу базуються на порівнянні окремих груп активів і пасивів. Активи згруповані за рівнем ліквідності в порядку від найбільш ліквідних до найменш ліквідних. Зобов'язання згруповані відповідно до термінів їх погашення, тобто в порядку зростання строків погашення.

За ступенем ліквідності активи підприємства поділяються на такі групи (див. рис. 2.2).

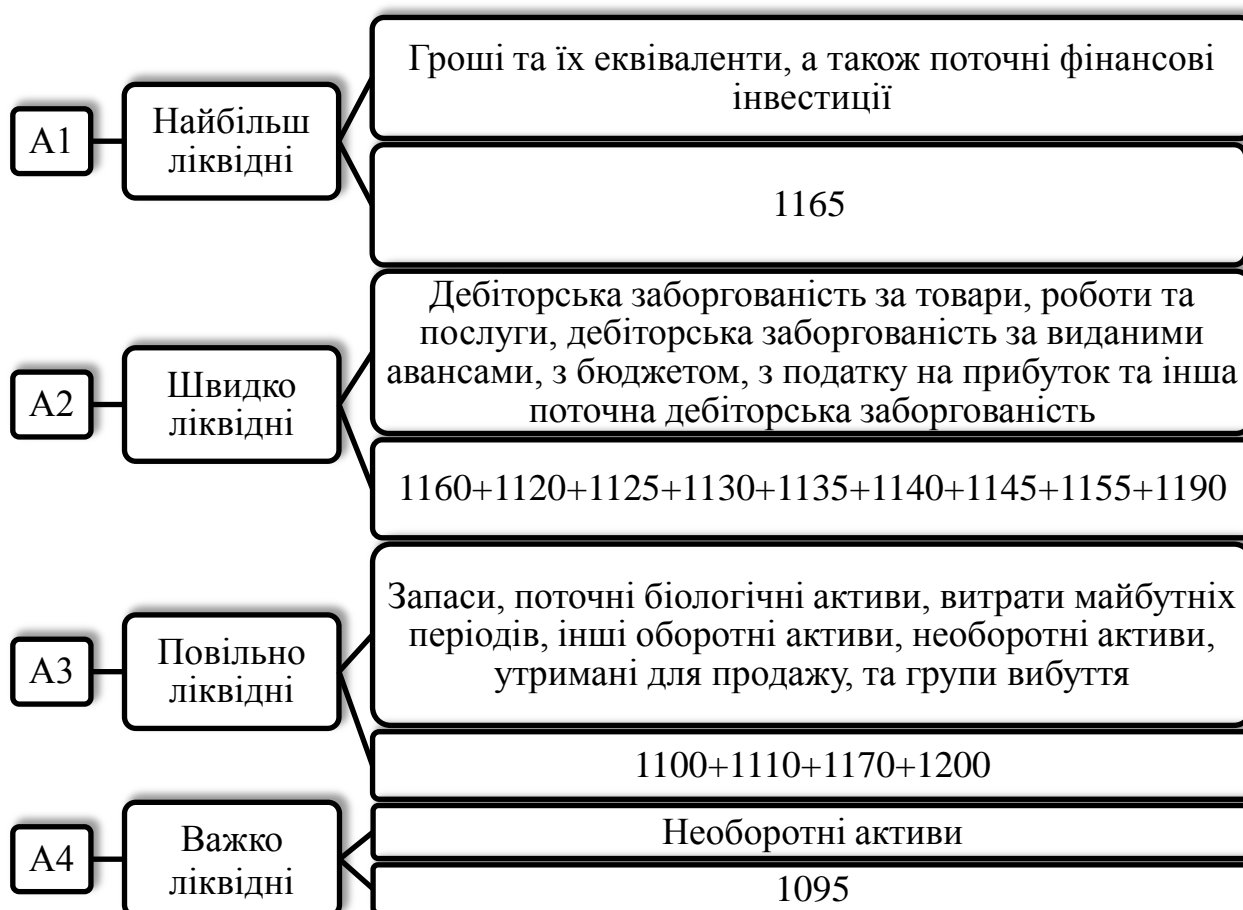

Рисунок 2.2 – Види активів та їх групування за ознакою рівня ліквідності

На рисунку 2.3 показано групування зобов'язань підприємства за строками їх погашення.

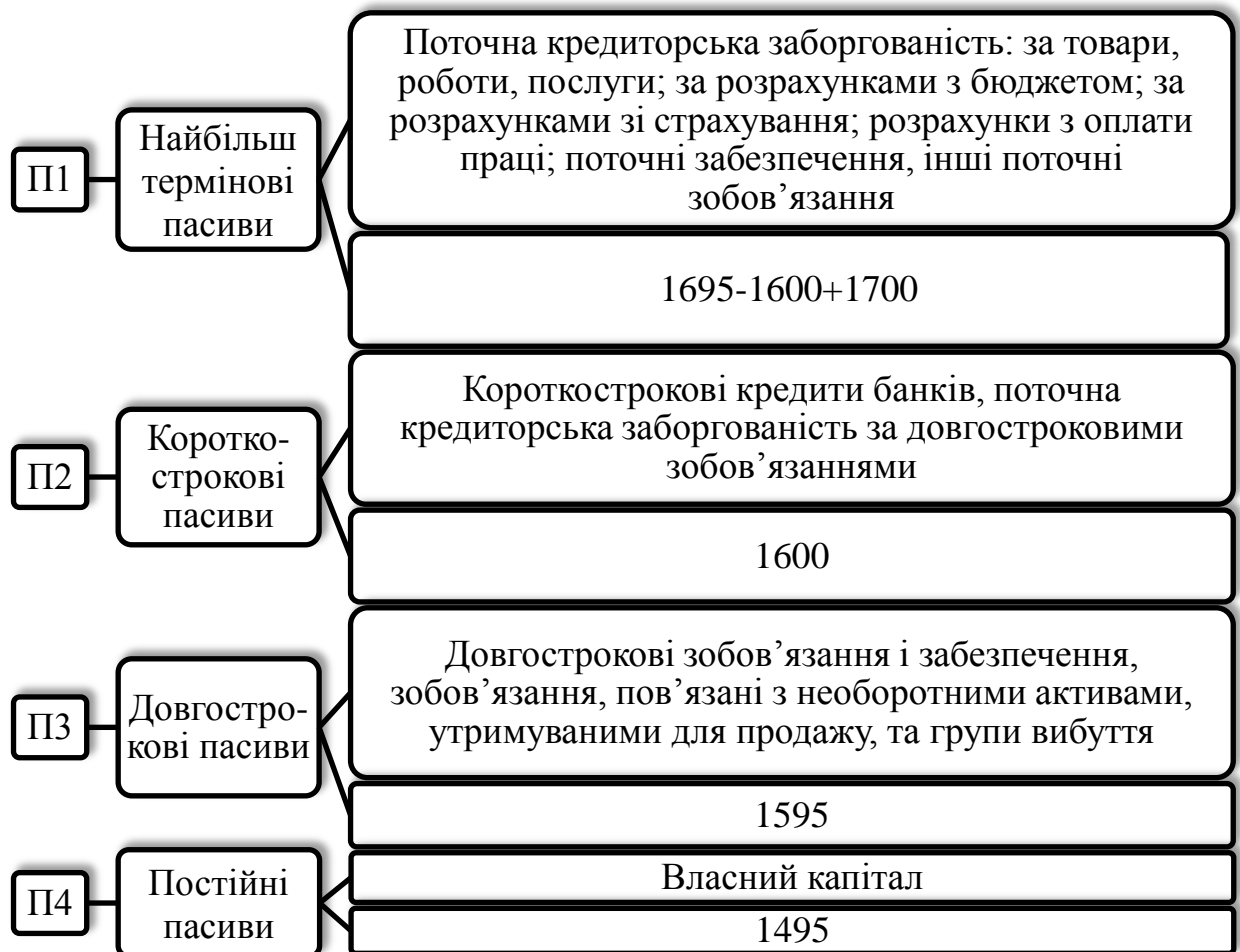

Рисунок 2.3 – Види пасивів та їх групування за ознакою терміновості оплати

Для того, щоб вважати баланс підприємства абсолютно ліквідним потрібно, щоб виконувались певні умови (рис. 2.4).

Рисунок 2.4 – Умови за яких баланс вважається абсолютно ліквідним [40, с. 307]

Як відомо, ліквідність балансу – це здатність підприємства своєчасно і в повному обсязі виконувати свої зобов'язання перед кредиторами. Зважаючи на це, виконання оцінки ліквідності балансу проводиться з метою визначення фінансового стану підприємства і виявлення можливих проблем з

платоспроможністю.

Таким чином, виконавши оцінку ліквідності балансу за досліджуваний нами період 2020-2022 рр. ми зможемо виявити, як саме відбувалися зміни у фінансовому стані агрофірми. Розрахунок відповідних показників відобразимо у табл. 2.4.

Таблиця 2.4 – Аналіз ліквідності балансу ПАФ «Винниківська» за 2020–2022 рр. (дані станом на кінець року)

Актив	2020	2021	2022	Пасив	2020	2021	2022	Платіжний надлишок (+) або нестача (-)		
								2020	2021	2022
A1	18,3	2,0	2,4	П1	3385,6	2475,6	1700,6	-3367,3	-2473,6	-1698,2
A2	2929,0	3147,1	1469,8	П2	0,0	0,0	0,0	2929,0	3147,1	1469,8
A3	5300,8	8761,1	9285,8	П3	0,0	1183,4	966,7	5300,8	7577,7	8319,1
A4	17475,8	20530,0	18777,4	П4	22338,3	28781,2	26868,1	-4862,5	-8251,2	-8090,7
Баланс	25723,9	32440,2	29535,4	Баланс	25723,9	32440,2	29535,4	0,0	0,0	0,0

Розрахувавши показники балансу підприємства як за рівнем ліквідності (стосовно активів), так і за терміновістю оплати (стосовно пасивів) можемо зробити висновок про те, що ліквідність балансу певним чином відрізняється від абсолютної. До такого висновку нас підводять розрахунки, які показують співвідношення досліджуваних нами груп активів і пасивів. Зокрема, бачимо, що група А₁ є меншою за групу П₁, група А₂ є більшою за групу П₂, група А₃ більшою за групу П₃, група А₄ меншою за групу П₄. Порівняння отриманих результатів із базовими показує, що виконуються три умови із чотирьох, і це означає, що ліквідність балансу агрофірми можна вважати такою, що незначною мірою відрізняється від абсолютної.

Розрахунок показників ліквідності при оцінці фінансового стану

виступає досить важливим етапом. Ліквідність являє собою до певної міри мобільність активу, тобто швидкість, з якою актив змінює фізичну форму на грошову за короткий проміжок часу.

Вивчення та оцінка ліквідності включає оцінку ряду коефіцієнтів, які здійснюються шляхом поетапного порівняння суміжних груп активів з використанням даних балансу та короткострокових зобов'язань. В результаті ми отримуємо коефіцієнти ліквідності, які показують ліквідність бізнесу.

Визначення показників ліквідності відобразимо у табл. 2.5.

Таблиця 2.5 – Показники ліквідності і платоспроможності ПП ПАФ «Винниківська» за 2020–2022 рр.

Показник	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення, 2022 р. до 2020 р.	
				тис. грн.	%
Оборотні активи, всього	8248,1	11910,2	10758,0	2509,9	130,4
в т.ч.: виробничі запаси	-	-	-	-	-
товари	-	-	-	-	-
готова продукція	3076	5351,5	6903,5	3827,5	224,4
кошти в розрахунках	2929,0	3147,1	1469,8	-1459,2	50,2
грошові кошти	18,3	2,0	2,4	-15,9	13,1
Витрати майбутніх періодів	-	-	-	-	-
Поточні зобов'язання	3385,6	2475,6	1700,6	-1685,0	50,2
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,005	0,001	0,001	-0,004п	-
Коефіцієнт швидкої ліквідності	1,528	2,649	2,267	0,739п	-
Коефіцієнт загальної ліквідності	2,436	3,255	4,033	1,597п	-

Провівши відповідні розрахунки, бачимо, що коефіцієнти ліквідності за досліджуваній період 2020-2022 рр. мають різні значення, оскільки кожен із них по своєму характеризує різні рівні платоспроможності підприємства. Проведемо їх оцінку за цим критерієм.

Розглядаючи показник абсолютної ліквідності спостерігаємо, що відбулося його зменшення на 0,004 відсоткових пункти. Висновок відносно

такого зменшення полягає в тому, що у 2022 р. високоліквідними оборотними активами підприємство покривало поточні зобов'язання на 0,1%, в той час як у 2020 р. це відбувалось на рівні 0,5%. Нормативне значення даного показника відповідно до діючих нормативних документів складає 20%, або 0,2. Спроба порівняти фактичне значення з нормативним вказує на те, що у підприємства відповідно до цього показника спостерігається низька грошова платоспроможність.

Характеризуючи стан низької ліквідності підприємства варто зазначити, що це стан, при якому підприємство не має достатньо ліквідних активів, щоб розрахуватися з кредиторами в разі потреби.

Серед низки серйозних наслідків для підприємства, можна виокремити наступні. По-перше, це зниження платоспроможності. Так, якщо підприємство не може розрахуватися з кредиторами, то воно може бути визнано банкрутом. По-друге, за таких умов відбувається збільшення витрат. Відповідно, у випадку необхідності користування зовнішніми джерелами фінансування, підприємство додатково має певні витрати за сплату відсотків. І врешті-решт, це призводить до зниження конкурентоспроможності. Нестача у підприємства ліквідних активів може ускладнити для нього процеси розширення виробництва та здійснення інвестицій.

Коефіцієнт швидкої ліквідності у 2022 р. склав 2,267 і збільшився на 0,739 пункти порівняно із 2020 р. Нормативне значення даного показника відповідно до діючих нормативних документів складає 0,7-0,8. Отже, можемо констатувати майже триразове перевищення нормативу. У даному значенні коефіцієнта відображається потенційна платоспроможність агрофірми в якій також передбачена майбутня сума надходжень від дебіторів.

Коефіцієнт загальної ліквідності склав у 2022 р. 4,033, що на 1,597 пунктів більше, ніж у 2020 р. і в абсолютному виразі було найбільшим серед усіх коефіцієнтів. Нормативне значення даного показника відповідно до діючих нормативних документів складає 1,5. Таким чином, можемо зробити висновок, що у 2020 р. оборотні активи у 2,4 рази перевищували поточні

зобов'язання, а у 2022 р. дане перевищення було у 4 рази.

Значення останніх двох коефіцієнтів перевищують нормативні значення і це дозволяє нам зробити висновок, що підприємство має належний рівень розрахункової платоспроможності.

Серед важливих критеріїв діагностування фінансових можливостей суб'єкта господарювання виступає оцінювання фінансової стійкості. За своєю суттю фінансова стійкість фактично є однією з найважливіших складових власне фінансового стану підприємства, оскільки за її використання відображаються остаточні результати виробництва. Тому, з метою виявлення поточного, інвестиційно-фінансового та інноваційного розвитку застосовують фінансову стійкість, завдяки якій формуються усі необхідні обсяги інформації. В подальшому це дозволяє формувати відповідну стратегію, застосування якої дозволить підприємству залишитися конкурентоспроможним.

Оцінка більш детального характеру свідчить, що суб'єкти господарювання повинні своєчасно мати зворотню реакцію на зміни присутні як у внутрішньому середовищі підприємства, так і за його межами, тобто зовнішньому середовищі. Ефективне і вчасне оцінювання фінансової стійкості надає змогу здійснювати забезпечення належного рівня платоспроможності суб'єкта господарювання. З цієї позиції вкрай важливе значення відводиться виясненню критичної межі фінансової стійкості. Це здійснюється з тією метою, що при умовах браку належної фінансової стійкості підприємству досить важко забезпечити достатній рівень власної платоспроможності.

Таким чином, при забезпеченні діяльності підприємства в частині важливості фінансової стійкості, необхідно витримувати наступні важливі критерії:

- суб'єкт господарювання постійно повинен дотримуватися балансу власних і позичених ресурсів;
- джерела формування капіталу, які забезпечують досягнення фінансової

стійкості, складаються з низки підвидів, а саме – внутрішньої, фінансової та капітальної стійкості;

- об'єктивність оцінки фінансової стійкості є лише у тому випадку, коли враховуються усі індивідуальні особливості діяльності підприємства.

Тому, на вітчизняних підприємствах важливу, а деколи й вирішальну роль відіграють чинники своєчасного діагностування, впровадження в дію заходів по усуненню ризиків банкрутства, а також від того наскільки якісно у них вибудована система усіх управлінських процесів.

Оцінювання коефіцієнтів фінансової стійкості покажемо у табл. 2.6.

Таблиця 2.6 – Оцінка показників фінансової стійкості ПП ПАФ «Винниківська» за 2020–2022 рр.

Назва показника	2020р.	2021р.	2022р.	Відхилення (+/-)
Коефіцієнт автономії	0,868	0,887	0,910	0,041
Коефіцієнт фінансової залежності	1,152	1,127	1,099	-0,052
Коефіцієнт фінансового ризику	0,152	0,127	0,099	-0,052
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,218	0,287	0,301	0,083
Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	0,132	0,113	0,090	-0,041
Коефіцієнт покриття довгострокових вкладень	0,000	0,058	0,051	0,051
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	0,000	0,039	0,035	0,035
Коефіцієнт співвідношення залучених та власних коштів	0,152	0,127	0,099	-0,052
Коефіцієнт структури залученого капіталу	0,000	0,323	0,362	0,362
Коефіцієнт фінансової незалежності капіталізованих джерел	1,000	0,961	0,965	-0,035
Коефіцієнт фінансової стабільності	6,598	7,866	10,073	3,475

Аналізуючи показники фінансової стійкості за досліджуваний період

можемо констатувати, що вони перебувають на достатньо високому рівні. Так, значення коефіцієнта автономії у 2022 р. складало 0,910, натомість у 2020 р. було на рівні 0,868. У відсотковому значенні це означає, що в загальному підсумку балансу складова частка власного капіталу була на рівні 91,0% у 2022 р. та 86,8% у 2020 р. Отже, агрофірма не залежить від потреби у зовнішньому кредитуванні, а значення даного коефіцієнта лише переконливо засвідчує про її високу фінансову стійкість.

Оцінка коефіцієнта концентрації залученого капіталу показала, що відбулося його зменшення на 0,041 пункта із 0,132 у 2020 р. до значення 0,090 у 2022 р. Дане зменшення свідчить про те, що підприємство за три роки здійснювало політику покрокового зменшення залежності від зовнішнього фінансування.

Коефіцієнт фінансового ризику також змінив своє значення за досліджуваній період, із 0,152 у 2020 р. до 0,099 у 2022 р. Як відомо, даний коефіцієнт зі своєї сторони досить точно характеризує рівень фінансової стійкості. Тому, можна зробити висновок, що у 2022 р. на власну 1 гривню припадало 0,099 грн. позичених, а у 2020 р. – 0,152 грн. І у даному випадку також можемо зазначити щорічне зменшення даного показника, яке ще раз підтверджує припущення про зменшення залежності підприємства від зовнішніх кредиторів.

Відповідно значення коефіцієнта фінансової стабільності демонструє, що у 2020 р. власний капітал перевищував позиковий у 6,6 раза, а у 2022 р. – у 10 разів. Таке перевищення характеризує діяльність підприємства як таку, що має високий рівень фінансової стійкості та незалежності від фінансових джерел ззовні.

Підсумовуючи, ще раз варто підтвердити, що фінансова стійкість досліджуваного підприємства перебуває на достатньо високому рівні.

Рентабельність як один головних показників конкурентоспроможності впливає на ефективність провадження діяльності підприємством. Рентабельність є відносним показником. У багатьох наукових джерелах під

рентабельністю розуміють відповідну суму прибутку отримвану підприємством на певну одиницю затрачених коштів. Її можуть характеризувати як міру того наскільки вигідним, прибутковим та ефективним є діяльність підприємства. Вказуючи на таку характеристику як якість управлінських рішень, вона в цілому характеризує усю сукупність прийнятих менеджментом підприємства важливих рішень.

Питаннями підвищення рентабельності цікавляться практично усі підприємства. Зважаючи на це потрібно провести оцінку чинників, які мають на неї вплив. Так, варто виділити наступні чинники:

- удосконалення та сталість у взаєморозрахунках, завдяки чому зростає міра ефективного використання всіх ресурсів;
- покращення функціонування системи управління виробничими процесами;
- пошук та покращення якості і кількості оборотних засобів із одночасним забезпеченням джерел, завдяки яким вони формуються.

Та попри все вищезазначене, на рівень рентабельності основний вплив мають чинники витрат та обсягів виробництва, а в підсумку – отриманий прибуток. Тому, зростання чи зменшення за окремий період відповідних економічних показників залежить від значного числа чинників. Підприємства, котрі хочуть втриматись на ринку та бути конкурентоспроможними і рентабельними повинні зважати та приймати до розгляду всі зручні умови. Серед таких сприятливих умов варто виокремити такі: ті, що залежать від структури ринку; ті, що стосуються характеру діяльності підприємства; ті, що залежать від кон'юнктурних коливань на ринку; ті, на яких має вплив інфляція.

У випадку перебування на ринку обмеженої кількості товарів або послуг характер взаємозв'язків між рентабельністю та структурою ринку є прямолінійними. Виходячи з цього, можна прийти до висновку, що за таких вихідних умов, буде спостерігатись більша кількість товарів на ринку завдяки реалізації яких підприємство буде мати більший рівень

рентабельності. За інших умов може відбутися зворотня ситуація, коли межі ринку розмиті, а рівень конкуренції високий, то рентабельність може знизитись. Крім того, інколи рентабельність знижується через різке розширення розміру підприємства.

Розрахуємо показники рентабельності ПП ПАФ «Винниківська» та наведемо результати розрахунків у табл. 2.7.

Таблиця 2.7 – Розрахунок показників рентабельності ПП ПАФ «Винниківська» Пустомитівського району Львівської області

Показник	2020р.	2021р.	2022р.	Відхилення, (+;-)
Обсяг чистого прибутку(збитку), тис.грн.	286,0	315,0	298,3	12,3
Рентабельність продукції,%	3,12	1,99	2,00	-1,12
Рентабельність активів,%	1,11	0,97	1,01	-0,10
Рентабельність власного капіталу,%	1,28	1,09	1,11	-0,17
Операційна рентабельність продажу,%	5,71	6,46	4,22	-1,48
Чиста рентабельність продажу,%	2,41	1,81	1,68	-0,73
Валова рентабельність продажу,%	22,72	9,22	16,00	-6,72

Стосовно показників рентабельності, то тут також варто зазначити, що агрофірма веде свою діяльність на достатньо ефективному рівні. Значення усіх показників перебувають на досить низькому, але водночас додатньому рівні. Низький рівень майже усіх показників зумовлений незначним збільшенням показника чистого прибутку. Однак, тенденція збільшення з року в рік присутня, що характеризує всі види діяльності агрофірми позитивно.

2.2. Вартість капіталу та методи її оцінки

Зважаючи на те, що питання оцінювання ринкової вартості підприємств є на сьогоднішній час відносно не до кінця вивченими, багато науковців пробують проєкціонувати зарубіжні ринкові моделі у вітчизняну практику, зокрема: дисконтування грошових потоків, середньозважену вартість капіталу, ринкову вартість цінних паперів (рис. 2.5).

Рисунок 2.5 – Класифікація методів оцінки ринкової вартості підприємства [32, с. 105]

Для того, щоб мати змогу визначити оптимальну структуру капіталу слід виконувати порівняння граничної вартості капіталу та інвестиційні можливості підприємства. Дані показники у своїй основі мають середньозважену вартість, що виступає показником витратності за кожним із методів фінансування. Виходячи із того, якою є структура інструментів, завдяки яким залучається додатковий капітал підприємства залежить вибір методу за яким буде відбуватися оцінювання середньозваженої вартості капіталу.

Зважаючи на це, можна прийти до попереднього висновку, що одним із

найоб'єктивніших методів оцінювання ринкової вартості підприємства виступає метод за яким оцінюються грошові потоки. За його використання визначають поточний стан інвестиційної привабливості підприємства. В першу чергу у цьому зацікавлені інвестори та акціонери, оскільки такі розрахунки дозволяють на перспективу визначити приріст підприємства у майбутньому періоді.

Таким чином, ринкова вартість підприємства залежить від впливу низки окремих чинників:

- обсяг інвестованих в підприємство коштів (капіталу);
- розмір грошових потоків;
- швидкість з якою будуть зростати грошові потоки у майбутньому періоді;
- наявність ризиків.

Розглядаючи ставку дисконтування слід зазначити, що її застосовують до вільних грошових потоків, оскільки вона повинна показувати ціну за якою залучається капітал (причому з різних джерел) відповідно до внеску кожного, хто першопочатково здійснював інвестування у сукупний капітал підприємства. Ця ставка має назву середньозваженої вартості капіталу. Крім того, присутніми у цьому процесі і альтернативні витрати. Вони стосуються усіх категорій інвесторів. Їх обчислюють виходячи із дохідності, котру дані інвестори прагнуть отримати, за умови еквівалентного ризику, від інших інвестицій. Тому, витрати підприємства на капітал обчислюють виходячи з витрат інвесторів від яких віднімаються відповідні податкові вигоди.

Характеризуючи середньозважену вартість капіталу підприємства, під нею слід розуміти значення зваженої середньої доходності по кожному джерелу фінансування. Підприємства для того, щоб профінансувати власні інвестиції змушені залучати інвесторів у власний капітал. Паралельно вони також можуть залучати і кредиторів. Окремо, варто відмітити, що при оцінці вартості підприємства важливу роль відіграє оцінка вартості її складових компонентів.

Ціною залучення власного капіталу виступає доходність, яка очікується зі сторони інвесторів котрі здійснили інвестиції у власний капітал підприємства. Серед найпоширеніших моделей оцінки вартості власного капіталу вважається модель Гордона (при її застосуванні розраховується приріст дивідендних виплат), а також модель оцінки капітальних активів.

Сума боргу підприємства визначається шляхом обрахунку приведеної вартості грошових потоків, що дисконтуються за ставкою, що характеризує ризик цього грошового потоку. При визначенні вартості боргу варто пам'ятати про «ефект податкової економії». Суть цього полягає в тому, що доходність активу потрібно відкоригувати на ставку оподаткування, що діє на момент розрахунку.

Таким чином, серед найважливіших факторів підвищення капіталізації підприємства виступає розрахунок оптимальної структури його капіталу. Це дозволить більш динамічніше розвиватись підприємству і мати менше витрат при залученні великого обсягу коштів.

З позицій фінансового менеджера варто знаходити таке співвідношення цінних паперів за якого інвестор буде зацікавлений, і яке буде максимізувати ринкову вартість підприємства.

Під структурою капіталу слід розуміти співвідношення між акціонерним та довгостроковим борговим капіталом, яке задіює підприємство. Відповідно, впродовж життєвого циклу підприємства постійно змінюються (а інколи і вдосконалюються) способи залучення як внутрішнього, так і зовнішнього фінансування. Це трапляється у випадках, коли відчувається брак необхідних ресурсів, що отримані з різних джерел фінансування (рис. 2.6).

Із рис. 2.6 можемо зауважити, що настає певний момент для кожного підприємства, коли йому необхідно задіяти зовнішні джерела фінансування. На сьогодні, одним з найпростіших джерел зовнішньої позики виступає боргове фінансування. Відтак, підприємства широко використовують банківські кредити, оскільки у них є найбільша гарантія, їх легко оформити.

Ще одним із видів боргового фінансування виступають векселі.

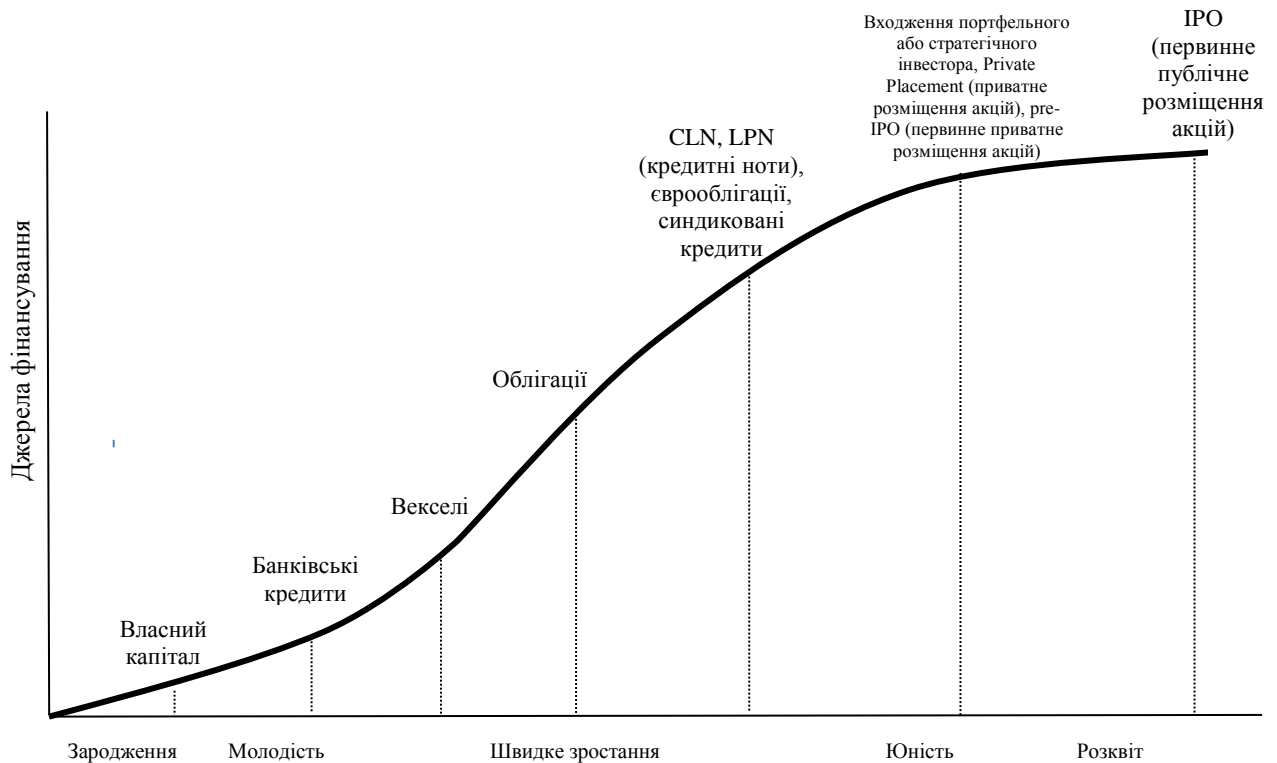

Рисунок 2.6 – Відповідність джерел фінансування різним етапам розвитку компанії [32, с. 108]

З їх допомогою фінансується виробничий процес, так як вони виступають по суті одним із дешевих способів фінансування. Його вартість залежить від того які відносини має підприємство зі своїми контрагентами. Також, ще одним із джерел боргового фінансування є облігації, синдіковані кредити. Залучення коштів з їх допомогою є дещо складнішим, оскільки в цьому процесі приймають участь фінансові посередники.

Вираження оптимальної структури капіталу проявляється у такому співвідношенні при використанні власного і залученого капіталу при яких досягається найефективнішого взаємозв'язку їх коефіцієнтів рентабельності, а ринкова вартість підприємства максимізується. Щоб оптимізувати капітал підприємства виконується його оцінювання за певний період у динаміці, визначаються чинники, які відображають структуру підприємства. Серед цих чинників можна виокремити кон'юнктуру ринку, галузеві особливості, рівень прибутковості, стадії його життєвого циклу.

Серед важливих сторін діяльності фінансових служб на підприємстві

виступає завдання по формуванню структури капіталу. Здійснюючи адекватну та виважену політику стосовно оптимізування структури капіталу, підприємство у довгостроковій та короткостроковій перспективах може розраховувати на відповідний рівень фінансової стійкості. відповідно до пріоритетності суб'єкт господарювання формує відносини з акціонерами чи кредиторами, яких можна вважати своєрідними постачальниками капіталу. Серед основних постачальників позикових джерел фінансових ресурсів переважно є комерційні банки. Крім того, ними можуть бути й інші установи, що надають кредитні кошти у грошовій формі.

Розглянемо структуру джерел формування власного капіталу та проведемо коротку характеристику його складових (табл. 2.8).

Таблиця 2.8 – Оцінка структури капіталу та його динаміки у ПП ПАФ «Винниківська» Пустомитівського району Львівської області

Показник	2020р.		2021р.		2022р.		Відхилення, 2022 р. до 2020 р.	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
	Усього коштів	25723,9	100,0	32440,2	100,0	29535,4	100,0	3811,5
Власний капітал	22338,3	86,8	28781,2	88,7	26868,1	91,0	4529,8	120,28
у т.ч.:								
- зареєстрований капітал	2000,0	7,8	2000,0	6,2	2000,0	6,8	0,0	100,0
- капітал у дооцінках	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,00	0,0	0,0
- додатковий капітал	19053,2	74,1	25181,1	77,6	22969,7	77,8	3916,5	120,6
- резервний капітал	999,1	3,9	1285,1	4,0	1600,1	5,4	601,0	160,2
- нерозподілений прибуток	286,0	1,1	315,0	1,0	298,3	1,0	12,3	104,3
- неоплачений капітал	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Довгострокові зобов'язання	0,0	0,0	1183,4	3,6	966,7	3,3	966,7	-
Поточні зобов'язання	3385,6	13,2	2475,6	7,7	1700,6	5,7	-1685,0	50,2

Виконана оцінка джерел формування майна агрофірми показала, що у 2022 р. значення власного капіталу збільшилося і складало – 26868,1 тис. грн., що на 4529,8 тис. грн. більше, ніж було у 2020 р. Здійснивши оцінку структури власного капіталу агрофірми бачимо, що у 2020 р. показники додаткового та резервного капіталу займають найбільші частки (77,8% та 5,4%). Показник нерозподіленого прибутку за досліджуваний період дещо збільшився і у 2022 р. складав 298,3 тис. грн., що на 4,3% більше, ніж у 2020 р. Оцінка показника довгострокових зобов'язань показує, що його значення збільшилось у 2022 р. і складало 966,7 тис. грн. Дане збільшення спостерігаємо завдяки відсутності числового значення цього показника у 2020 р. Якщо ж порівнювати його із попереднім 2021 р., то бачимо навпаки зменшення даного показника. Показник поточних зобов'язань за цей ж період зменшився на 1685,0 тис. грн. і складав у 2022 р. – 1700,6 тис. грн. В основному дане зменшення відбулося завдяки зменшенню кредиторської заборгованості за товари, роботи і послуги, що є позитивною характеристикою роботи агрофірми. Це означає, що у неї є достатньо фінансових ресурсів, щоб своєчасно погашати власні зобов'язання перед постачальниками.

Оцінка складу джерел з яких відбувається формування капіталу здійснюється з врахуванням того, як їх поділяють на певні види відповідно до різних ознак (табл. 2.9).

За результатами оцінки складу та структури пасивів балансу агрофірми можемо зробити такі висновки:

- у досліджуваному періоді частка власного капіталу збільшилась з 86,8% до 91,0%, натомість позикового – зменшилась з 13,2% до 9,0%. В якості пояснення варто зазначити, що за цей період сума власного капіталу зросла на 20,3%, а позикового навпаки зменшилась на 21,2%;

- за характеристикою власного капіталу за рівнем відповідальності варто зазначити, що дещо збільшилась частка додаткового капіталу (на 22,3%). Таке збільшення сформувалось за рахунок помітного збільшення

резервного капіталу;

Таблиця 2.9 – Оцінка джерел коштів вкладених у майно ПП ПАФ «Винниківська» Пустомитівського району Львівської області

Види окремих джерел формування пасивів (капіталу)	2020р.		2021р.		2022р.		Відхилення, 2022 р. до 2020 р.	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	пункти
За характером формування								
Власний капітал	22338,3	86,8	28781,2	88,7	26868,1	91,0	4529,8	4,1
Позиковий капітал	3385,6	13,2	3659,0	11,3	2667,3	9,0	-718,3	-4,1
Всього	25723,9	100,0	32440,2	100,0	29535,4	100,0	3811,5	0,0
За рівнем відповідальності власного капіталу								
Зареєстрований	2000,0	9,0	2000,0	6,9	2000,0	7,4	0,0	-1,5
Додатковий	20338,3	91,0	26781,2	93,1	24868,1	92,6	4529,8	1,5
Всього	22338,3	100,0	28781,2	100,0	26868,1	100,0	4529,8	0,0
За тривалістю використання								
Постійний	22338,3	86,8	29964,6	92,4	27834,8	94,2	5496,5	7,4
Змінний	3385,6	13,2	2475,6	7,6	1700,6	5,8	-1685,0	-7,4
Всього	25723,9	100,0	32440,2	100,0	29535,4	100,0	3811,5	0,0
За періодом погашення зобов'язань								
Поточні	3385,6	100,0	2475,6	67,7	1700,6	63,8	-1685,0	-36,2
Довгострокові	0,0	0,0	1183,4	32,3	966,7	36,2	966,7	36,2
Всього	3385,6	100,0	3659,0	100,0	2667,3	100,0	-718,3	0,0
За терміновістю сплати зобов'язань								
Найбільш термінові	3385,6	100,0	2475,6	67,7	1700,6	63,8	-1685,0	-36,2
Короткострокові	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Довгострокові	0,0	0,0	1183,4	32,3	966,7	36,2	966,7	36,2
Всього	3385,6	100,0	3659,0	100,0	2667,3	100,0	-718,3	0,0

- характеризуючи власний капітал за тривалістю використання слід зазначити, що постійний капітал зріс на 5496,5 тис. грн., або на 24,6%, в той же час змінний капітал зменшився на 1685,0 тис. грн., або на 50,2%;

- розглядаючи показники капіталу за характеристикою періоду погашення спостерігаємо, довгострокові зобов'язання збільшились на 966,7

тис. грн., а поточні – навпаки зменшились;

- оцінка за характеристикою терміновості оплати свідчить, що частка найбільш термінових зобов'язань у досліджуваному періоді зменшилась, а довгострокових навпаки збільшилась на 36,2%.

Отже, збільшення власного капіталу за досліджуваний період означає, що підприємство зміцнило свою фінансову стійкість, оскільки власний капітал завжди розглядався як найстабільніше джерело фінансування.

Таким чином, дослідження і обчислення оптимальної структури капіталу є тим чинником, що гарантує ріст капіталізації підприємства, так як показує чи збалансовані обсяги ресурсів із вартістю їхнього залучення.

2.3. Фінансовий важіль, його суть і значення

Фінансова діяльність суб'єкта господарювання серед численних питань спрямована також на вирішення питання управління капіталом. Всі підприємства прагнуть прийти до такого співвідношення зовнішніх та внутрішніх джерел наповнення, котрі могли б здійснювати максимально позитивні зрушення, щоб підприємство могло досягати свої стратегічні цілі. Зважаючи на це, на підприємстві основна суть управління капіталом стосується того, як правильно сформулювати його оптимальну структуру. Застосовуючи різні підходи можна прийти до вирішення цього питання. Проте, серед різних підходів і теорій, що мають місце у науковій літературі, можна виокремити підхід стосовно управління структурою фінансового капіталу, що базується на теорії фінансового леввериджу.

Підприємницька діяльність, що функціонує на засадах використання раціональної фінансової політики, постійно зосереджена на тому, щоб підтримувати високий рівень прибутковості. З практичної сторони за дані фінансові механізми відповідальність несе фінансовий важіль або левверидж, який виступає своєрідним сполучником між структурою джерел

фінансування з однієї сторони, та показниками, що відображають прибутковість операційної діяльності підприємства з іншої. Виходячи з цього, під фінансовим левериджем розуміють потенційну можливість здійснювати вплив на показник чистого прибутку підприємства через зміну обсягів і структури пасиву. Таким чином, фінансовий леверидж можна охарактеризувати як певний об'єктивний чинник, який виникає тоді, коли з'являються позикові кошти в загальній сумі капіталу, що використовує підприємство. Це в підсумку сприяє отриманню підприємством додаткового прибутку на власний капітал.

Ефект фінансового левериджу обчислюють за такою формулою:

$$ЕФВ = (1 - C_{\Pi})(R_a - Pr_{кр})(ПК / ВК), \quad (2.1)$$

де Π – ставка податку на прибуток; R_a – рентабельність активів; $Pr_{кр}$ – ставка проценту за кредит; ПК – позиковий капітал; ВК – власний капітал.

За умов, якщо підприємство не користується позиковими коштами, то рентабельність власного капіталу дорівнюватиме валовій рентабельності активів, відкоригованій на податкову ставку.

Таким чином складові даної формули можемо проаналізувати більш детально, щоб визначити як вони можуть впливати на остаточний ефект фінансового левериджу. Так, однією з них є податковий коректор. Його суть полягає в тому, що об'єктивно певну частину прибутку підприємство передає в бюджет як суму податку на прибуток. При розрахунку оптимальної структури капіталу дана складова виступає у ролі константи. Оскільки вона є складовою зовнішнього впливу на яку підприємство не має змоги жодним чином вплинути.

Іншою складовою формули виступає різниця між ставкою відсотка по кредиту і коефіцієнтом валової рентабельності активів. Ця складова виступає основним чинником, який визначає важливість застосування фінансового левериджу. Таким чином, якщо дана різниця має позитивне значення, то можна стверджувати, що суб'єкт господарювання в ході своєї господарської діяльності заробляє більшу суму грошей, ніж сума, яку він виплачує власним

кредиторам.

Третьою складовою можна розглядати коефіцієнт фінансового левериджу. Цей показник відображає певний результат, а саме, скільки на 1 грн. власних коштів припадає гривень залучених коштів. До певної міри цей показник є своєрідним прискорювачем, що формує або позитивний, або негативний ефект при розрахунках.

Підсумовуючи, приходимо до висновку, що у випадку вищої величини ефекту фінансового левериджу, вищими будуть значення сум коштів вкладених у підприємство.

Для того, щоб оцінити ефективність стосовно співвідношення власних та позичених коштів проведемо розрахунок рівня фінансового левериджу у досліджуваній нами агрофірмі. Таким чином, можна буде оцінити ефект фінансового левериджу, а саме те, як завдяки зміні суми позикових коштів зміниться у відсотках рентабельність власного капіталу. Визначення ефекту фінансового левериджу наведемо у табл. 2.10.

Таблиця 2.10 – Визначення рівня фінансового важеля у ПП ПАФ «Винниківська» Пустомитівського району Львівської області

Показник	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення, 2022р. до 2020р., (+,-)
Капітал, тис.грн., разом, в т.ч.	25723,9	32440,2	29535,4	3811,5
Власний капітал	22338,3	28781,2	26868,1	4529,8
Позиковий капітал	3385,6	3659,0	2667,3	-718,3
Валовий прибуток, тис.грн.	2695,9	1603,9	2837,0	141,1
Прибуток від операційної діяльності, тис.грн.	677,1	1124,3	748,8	71,7
Чистий прибуток, тис.грн.	286,0	315,0	298,3	12,3
Рентабельність власного капіталу, %	1,28	1,09	1,11	-0,17
Рівень (ефект) фінансового важеля	0,433	-0,214	0,212	-

Розрахунки показали, що за досліджуваний період агрофірма використовувала у своїй діяльності позикові кошти. Однак, як бачимо із таблиці, співвідношення власного і позикового капіталу є більшим на користь власного капіталу. Крім того, спостерігаємо зменшення суми позикових коштів у 2022 р. на 718,3 тис. грн. порівняно із 2020 р., що є позитивною тенденцією. Це свідчить, що підприємство зменшило за цей час свою залежність від зовнішніх джерел фінансування. За цей же період відбулося зниження рівня фінансового важеля з 0,433 у 2020 р. до 0,212 у 2022 р., що ще раз підтверджує тезу про зміцнення фінансового стану агрофірми.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Напрями оптимізації структури капіталу підприємства

Ринкова економіка в умовах сучасних реалій вимагає від підприємств аграрного сектору самостійно визначати напрями власного розвитку та розробляти стратегічні плани. Вкрай важливим питанням, що є актуальним уже досить тривалий час виступають питання управління власним капіталом, який виступає у ролі основного джерела за допомогою якого підприємство може ефективно провадити свою діяльність та питання покращення підприємством власних конкурентних переваг на діючому ринку.

На сьогодні важливо мати чітке бачення того, яким чином процеси, що мають місце в системі управління власним капіталом можуть бути узагальнені. Від цього у великій мірі перебуває залежність підприємства, оскільки його ефективну діяльність необхідно планувати, щоб могли досягнути основної мети діяльності будь-якого суб'єкта господарювання – отримання прибутку. Здійснити на практиці дану мету підприємство може великим чином завдяки чинникам, що сприятимуть збереженню його капіталу.

На думку наукової спільноти, в ході здійснення процесу управління капіталом, механізм даного управління має передбачати забезпечення і виконання таких завдань:

- чітке розуміння та планування необхідних цілей щодо управління капіталом, і повсякчасний контроль щодо їх дотримання у планових періодах;
- постійне покращення методичних підходів при визначенні та оцінці ефективності застосування всіх видів капіталу;
- напрацювання шляхів стосовно того, як краще можна оптимізувати власне сам процес управління капіталом, та поступове їх застосування на

практиці і аналіз;

- опрацювання та розробка методичних підходів стосовно того як і яким чином можна ефективно і оперативно управляти оборотними активами, які мають високу ліквідність:

- напрацювання кроків, які б забезпечували якісну загальну стратегію управління капіталом;

- під час здійснення процесу управління застосовувати відповідні економічні методи та моделі, особливо це стосується аналізу та планування;

- зорієнтовування на застосування власних важелів впливу внутрішнього характеру, з допомогою яких можна здійснювати вплив в ході процесу управління капіталом.

Сучасний розвиток національної економіки базується на попередньо здійснених процесах трансформації власності, умов господарювання, ускладненню економічних процесів, перманентною концентрацією виробництва. Усі вище зазначені чинники зумовлюють потребу того, що сучасне підприємство повинне постійно зосереджувати свою увагу на питаннях забезпечення себе фінансовими ресурсами, основну роль серед яких беззаперечно відіграє власний капітал.

Основне поняття, яке виступає базовою характеристикою власного капіталу, належить поняттю «вартість капіталу», оскільки воно є підґрунтям загальної системи управління. Виходячи із цього, будь-яке управлінське рішення, що має дотичність до власного капіталу має бути виваженим і прийнятим враховуючи чинник його впливу на вартість суб'єкта господарювання в цілому. Досвід показує, що з позицій інвесторів на практиці перевагу мають ті підприємства в яких забезпечується належне управління власним капіталом, так як такий підхід дозволяє забезпечити інтереси інвестора і показує реальний ефект від того як були використані кошти.

Як уже зазначалось попередньо, сформований власний капітал є фінансовою основою будь-якого підприємства. Він є тією частиною в

активах суб'єкта господарювання, яка залишилася після того як були вираховані його зобов'язання.

Формування власного капіталу може відбуватися так:

- коли власники підприємства вносять грошові кошти або інші активи;
- коли накопичена сума доходу лишається у підприємства.

Щоб розуміти міру забезпечення фінансовими ресурсами підприємство, щоб мати змогу нормально функціонувати повинне здійснювати облік власного капіталу. Відповідно, з цієї позиції необхідність бухгалтерського обліку є вкрай важлива, оскільки за його допомоги можна спостерігати, вимірювати, фіксувати та контролювати розмір власного капіталу. Однак, повне забезпечення контролю над власним капіталом облік не в змозі виконувати, тому на кожному підприємстві слід розробляти власну систему, що ефективно зможе управляти власним капіталом.

Для того щоб здійснювати ефективне управління капіталом, слід управляти як структурою, так і вартістю джерел фінансування. Такі заходи спрямовані в першу чергу на те, щоб підвищувати рентабельність власного капіталу. В подальшому це дозволить виплачувати відповідні суми коштів як кредиторам, так і власникам чи співвласникам підприємства.

Власне саме управління капіталом підприємства має базуватись на тому, щоб сформувати належним чином діючу інформаційну систему обліку, контролювання і оцінювання капіталу залежно від того, які були поставлені завдання стратегічного чи оперативного характеру.

Систему управління капіталом підприємства формують дві функціональні підсистеми. Перша має дотичність до формування капіталу, а друга – до його використання. В сучасних ринкових умовах, які мають сталий зростаючий характер та високу динамічність в цілому до питань становлення системи управління та проблематики раціонального формування і використання капіталу доплюсовуються наступні складові:

1. Реальна ринкова вартість власного капіталу підприємства, її оцінка та визначення того, наскільки дієвою є його фінансово-господарська

діяльність.

Звичайно, що будь-яку вартість майна суб'єкта господарювання можна визначити реально. Однак, бувають випадки, коли за першопочаткових умов вартість одного з підприємств є вищою, то це відбувається завдяки тому, що воно перебуває у топі відомих брендів (торгових марок). Тому, реальне оцінювання власного капіталу та його ринкової вартості є в числі перших кроків, що в подальшому дозволять ефективно ним управляти.

Вартість капіталу є ціною, котру суб'єкт господарювання готовий платити при його залученні з різних джерел. Обчислення при розрахунку вартості капіталу може здійснюватись за такими методами:

- 1) метод узагальненого оцінювання вартості капіталу;
  - 2) метод попереднього поелементного оцінювання.
2. Визначення оптимального складу власного капіталу підприємства.

Розглядаючи функціональні характеристики власного капіталу варто зазначити, що у нього є певні особливості, а саме:

- простий у використанні і залученні – в процесі прийняття рішення щодо збільшення обсягу власного капіталу прийняте рішення на підприємстві не потребує узгодження з іншими контрагентами;

- має більш високу дохідність та властивість генерування прибутку – застосовуючи власний капітал не потрібно платити проценти по кредитах;

- підвищує конкурентостійкість – значна частка власного капіталу забезпечує платоспроможність підприємства та формує фінансову стійкість, а це в свою чергу допомагає підприємству набути конкретні конкурентні переваги;

- його обсяг має обмежений характер, тому часто підприємство повинне залучати позикові кошти.

Процес оптимізування структури капіталу повинен базуватися на визначенні пропорцій його розміру та параметрів структурних елементів для забезпечення відповідності заданим критеріям оптимізації. В ході цього процесу мають бути враховані дві головні складові: рівень фінансової стійкості і

середньозважена вартість капіталу. За рахунок власне цих критеріїв можна визначити чи раціональним чином підприємство здійснює управління власними та позиченими засобами і наскільки ефективно воно це робить.

Опрацювання наукової літератури дозволяє прийти до висновку, що напрацювання методики стосовно оптимізування структури капіталу слід вибудовувати використовуючи два етапи:

1. виконання фінансової оцінки структури капіталу;
2. напрацювання комплексних рішень стосовно оптимізування структури капіталу (рис. 3.1).

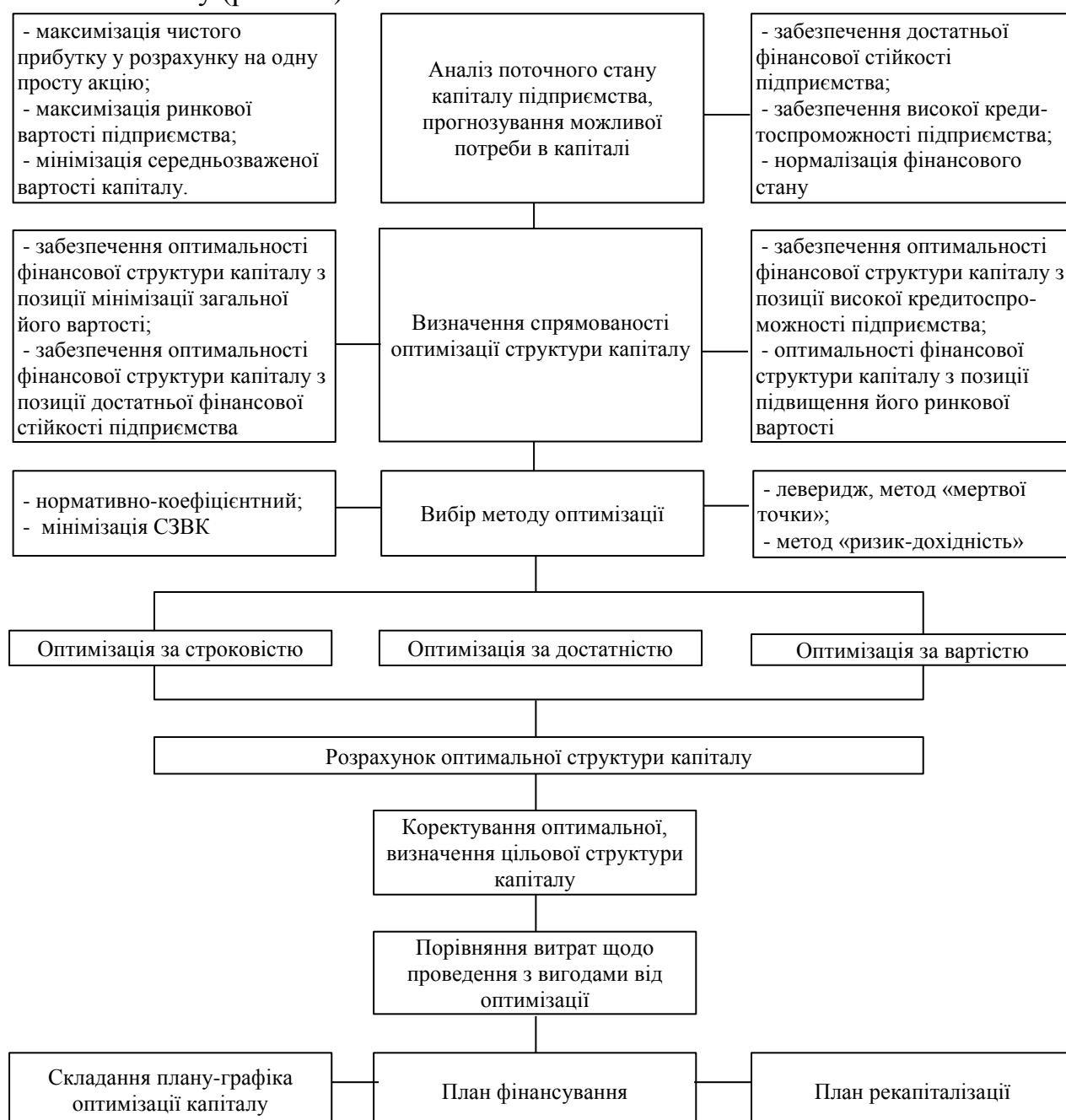

Рисунок 3.1 – Схема оптимізації структури капіталу [19, с. 61]

Виходячи з цього, управління власним капіталом підприємства передбачає визначення оптимального співвідношення власних і позикових коштів. Оптимальне співвідношення – це те, яке забезпечує максимальну ринкову вартість компанії.

Безпосередньо перед тим як відбувається збільшення або зменшення власного капіталу, тобто на початковому етапі, повинні відбуватися заходи по визначенню його оптимальної структури. Оцінка такої оптимальності має також відбуватися з відповідною періодичністю. Від того наскільки раціональним є співвідношення власних і позичених коштів можна зрозуміти вивчивши всю сукупність зовнішніх і внутрішніх факторів, що на нього впливають.

Оптимізація структури капіталу є ключовим елементом ефективного управління власним капіталом. Вона передбачає розробку методики, яка б дозволяла визначити оптимальне співвідношення власних і позикових коштів.

3. Формування дієвої концепції щодо забезпечення власного капіталу. З врахуванням динамічного зовнішнього середовища, постійно зростаючої конкуренції, нерідко основна мета підприємств підпорядкована не крокам стосовно збільшення власного капіталу, а в першу чергу його збереженню.

З іншої сторони зберігши власний капітал підприємство може вважати, що система його фінансового управління працює досить ефективно.

Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку засвідчують, що концепція збереження власного капіталу на наперед визначеному рівні слугує дотриманню безперервності процесів виробництва і загалом господарської діяльності підприємства. Серед одних з ключових показників щодо збереження власного капіталу виступає показник «чистих активів». Його розраховують як різницю між активами на підприємстві та обсягами зобов'язань цього ж суб'єкта господарювання. У деяких джерелах за цим алгоритмом визначають показник власного капіталу.

Відповідно до фінансової концепції стосовно збереження капіталу на

підприємстві вважається отриманим прибуток виключно за таких умов, коли сума його чистих активів у кінці розрахункового періоду буде перевищувати суму чистих активів на початку цього ж періоду. Також, тут не беруться до уваги будь-які виплати акціонерам або власникам-засновникам.

Однак не варто акцентувати увагу тільки на питанні збереження капіталу. Серед інших важливих завдань перед системою управління стоїть завдання стосовно того, як і наскільки підприємство здатне примножити власний капітал, оскільки це напряму допомагає підвищити фінансову стійкість підприємства. Відповідно, якщо у підприємства немає мети стосовно збільшення суми його капіталу, таке підприємство перебуває у зоні ризику щодо того, що даний капітал буде недієвим. Допустити до такого стану не можна, оскільки суть капіталу й полягає у постійній його роботі.

Сформуємо узагальнену систему управління власним капіталом підприємства (рис. 3.2).

Рисунок 3.2 – Система управління власним капіталом підприємства [19, с. 62]

Управління процесами стосовно формування, використання і збереження власного капіталу є основою системи менеджменту будь-якого

підприємства, незалежно від його розміру. Однак, на малих підприємствах акцент робиться на забезпеченні фінансової стійкості та зростання, а на великих підприємствах - на максимізації ринкової вартості та ефективності діяльності. Згідно із концепцією збереження власного капіталу здійснювати такого роду управлінські дії має місце у тому випадку, якщо суб'єкт господарювання знаходиться у стані кризи.

Таким чином, власні фінансові ресурси є основою функціонування та розвитку будь-якого підприємства. Вони забезпечують його фінансову стійкість, дозволяють здійснювати необхідні інвестиції та досягати поставлених цілей.

Управління власним капіталом є ключовим фактором, що визначає ефективність діяльності суб'єкта підприємництва. Капітал є основою будь-якого бізнесу, і його ефективне використання дозволяє підприємству досягати поставлених цілей, а також забезпечувати свою фінансову стійкість і конкурентоспроможність.

Управління капіталом підприємств є важливою складовою процесу прийняття управлінських рішень. Величина та динаміка капіталу є ключовими факторами, які слід враховувати при прийнятті рішень про інвестиції, фінансування та розподіл ресурсів.

3.2 Шляхи напрацювання ефективного механізму управління капіталом підприємства

Сучасні умови господарювання характеризуються нестабільними умовами в яких працюють вітчизняні підприємства. Виходячи із таких умов, діяльність їх може бути не завжди ефективною, оскільки ці процеси перебувають у тісному взаємозв'язку з якісним рівнем формування капіталу і відповідним механізмом управління ним.

Належно сформований рівень фінансового капіталу суб'єкта

господарювання виступає як потужний прискорювач дієвого розширеного відтворення під час проведення господарської діяльності. Отже, в умовах зовнішнього середовища, чим більшою є сума власного капіталу, тим вищою є ефективність при його використанні, вищими будуть результати діяльності підприємства, і тим більше конкурентоспроможним воно буде загалом. Використання ефективного механізму під час управління фінансовим капіталом в частині досягнення його оптимального розподілу сприяє збільшенню обсягів реалізованої продукції, виручки від реалізації та чистого доходу. За таких умов відбувається покращення економічних умов та джерел спрямованих на розширене відтворення, забезпечується більш швидша їх адаптація до ринку.

Серед важливих аспектів, що характеризують успішну роботу підприємства важливе місце відводиться ефективному управлінню фінансовим капіталом. Однак, в сучасних умовах у механізмі управління фінансовим капіталом присутні такі негативні риси:

- обмежуються права акціонерів щодо одержання даних відносно результатів діяльності;

- недостатність обсягів власного капіталу, які можна залучати, що кардинальним чином впливає на можливості суттєвого розширення всіх видів діяльності підприємства, особливо в час сприятливого кон'юнктурного становища на ринку;

- при використанні позикового капіталу є небезпека присутності фінансових ризиків під час господарської діяльності підприємства. Виникають також ризики стосовно можливого зменшення фінансової стійкості. Варто зазначити, що чим більшою є питома вага залученого позикового капіталу, тим загроза цих ризиків збільшується.

- неспівмірна вартість власного капіталу порівняно із іншими джерелами альтернативного (позикового) характеру;

- процедура за допомогою якої залучається позиковий капітал є досить складною тому, що при виділенні кредитних ресурсів задіюються певні

чинники на які підприємство не може повпливати. Наприклад, при кредитуванні банки можуть вимагати заставу або сторонні гарантії (які в певних випадках можуть бути платними);

- невикористані можливості за яких може відбуватися приріст коефіцієнта рентабельності власного капіталу. Даний приріст може відбутися виключно завдяки залученню позикових коштів;

- у вітчизняних підприємств в цілому присутній не дуже високий рівень внутрішнього корпоративного управління;

- завдяки використанню позикового капіталу активи, які є за його рахунок сформовані, за інших однакових умов можуть генерувати дещо меншу норму прибутку. При цьому вона постійно знижується на усю сукупну суму виплачуваних позикових відсотків, наприклад банківського, вексельного, лізингового;

- на вартість позикового капіталу значний вплив мають коливання, що мають місце при зміні кон'юнктури на фінансовому ринку.

Досить часто виникають ситуації, коли знижується середня ставка позикового відсотка і тому для підприємства є невигідно використовувати раніше отримані кредити, переважно довгострокові, оскільки в плані кредитних ресурсів можуть бути присутні більш дешеві альтернативні джерела.

Виходячи із вищеперелічених негативних характеристик слід дещо покращити механізм управління фінансовим капіталом на підприємстві (рис. 3.3).

Щоб забезпечити ефективне функціонування механізму управління використанням капіталу на підприємстві слід забезпечити інтегрованість його до загальної системи управління підприємством; управлінські рішення повинні формуватися комплексно; динаміка управління має бути досить високою; при розробці відповідних управлінських рішень присутньою має бути різноманітність підходів; повинна бути зорієнтованість на забезпечення досягнення стратегічних цілей розвитку підприємства.

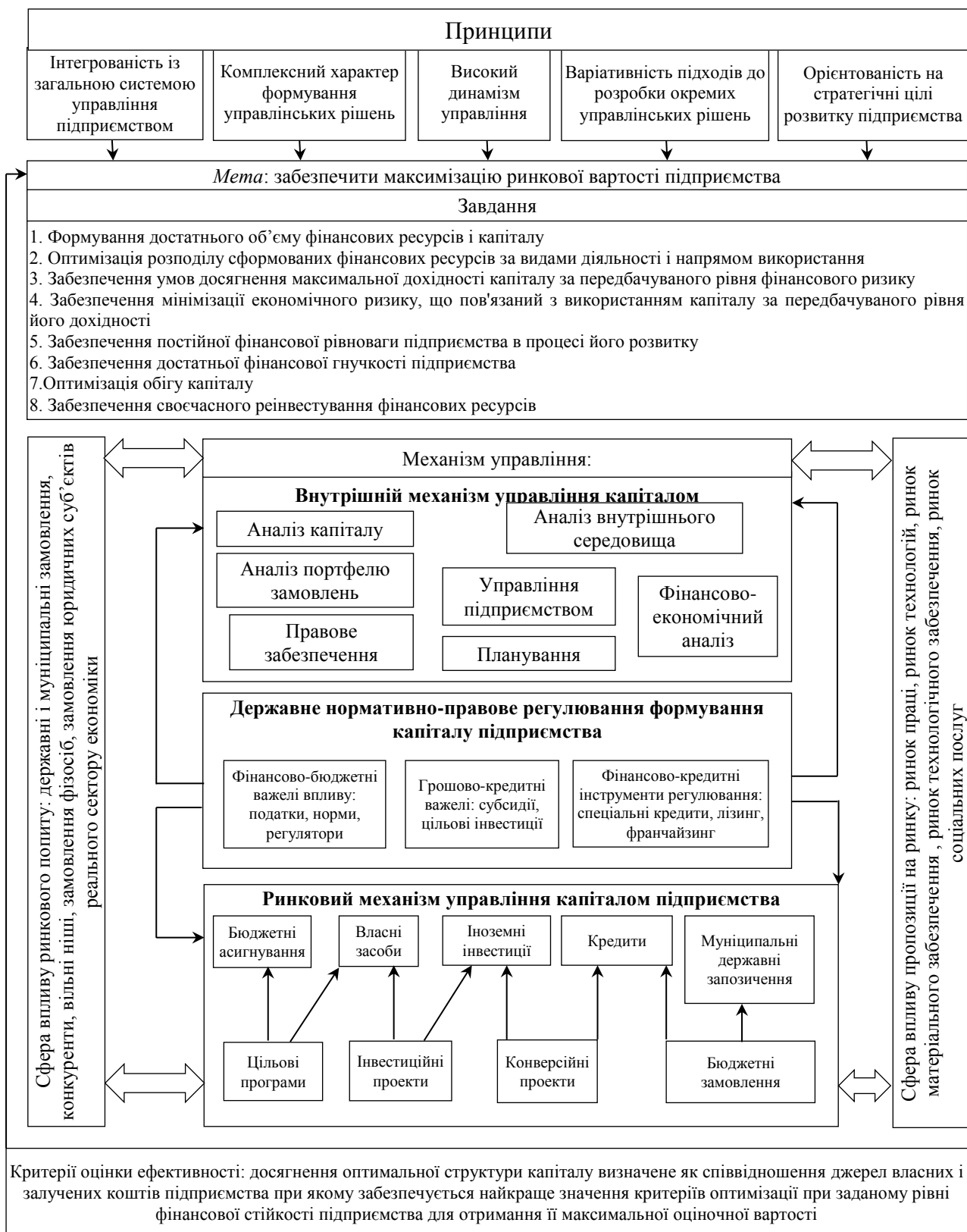

Рисунок 3.3 – Механізм управління капіталом підприємства [26, с. 78]

Налагодивши ефективну систему управління використанням капіталу, організувавши її використовуючи зазначені принципи, можна забезпечити

основу для високого темпу розвитку суб'єкта господарювання. Це сприятиме досягненню потрібних підприємству остаточних результатів в ході його господарської діяльності і в подальшому дозволить значно збільшити його ринкову вартість.

Розглядаючи і аналізуючи процес управління використанням капіталу слід взяти до уваги, що його робота основана на відповідному механізмі. Сам механізм, який забезпечує управління капіталом можна розглядати як систему складових елементів. Ці елементи забезпечують регулювання процесів напрацювання і втілення в життя різноманітних управлінських рішень. Розглянемо елементи, які відносяться до структури механізму управління фінансовим капіталом:

1. формування ринкового механізму управління фінансовим капіталом суб'єкта господарювання відбувається у ланці ринку капіталу. На цьому ринку відбувається формування ціни та котирування за окремими видами і формами капіталу, визначення ефективності того, як можуть бути використані окремі інструменти інвестування, виявлення середньої норми прибутковості капіталу і середньоринкового рівня ризику при його використанні. Зважаючи на це, чим більше будуть поглиблюватися ринкові відносини, тим більше зростатиме роль ринкового механізму пов'язаного із використанням капіталу.

2. заходи зі сторони держави щодо нормативно-правового регулювання функціонування суб'єкта господарювання в частині використання капіталу. Серед основних складових даного регулювання варто виокремити регулювання, що стосується податкових аспектів щодо використання капіталу, норм і методів амортизації, порядку створення інформаційної бази. Однак, державне регулювання в даному контексті, на нашу думку, потребує подальших напрацювань та розвитку.

3. формування внутрішнього механізму стосовно управління певними сторонами капіталу підприємства відбувається не виходячи за межі підприємства. Таким чином, він регламентує всі рішення оперативного

характеру щодо використання капіталу. Зокрема, низка ключових аспектів при використанні капіталу регулюються статутом. Інші аспекти регулюються завдяки розробленій стратегії підприємства щодо напрямків використання капіталу. Також, підприємством розробляються внутрішні нормативи стосовно визначених аспектів щодо використання капіталу.

Загалом, реалізуюючи свою головну мету, у концепції механізму управління капіталом є певні завдання, які необхідно вирішити в ході її реалізації. Це, зокрема:

1. завдання щодо акумулювання необхідної кількості фінансових ресурсів (капіталу) за допомогою яких будуть забезпечуватися потрібні темпи розвитку суб'єкта господарювання. Його можна реалізувати через обчислення кількості необхідних фінансових ресурсів та капіталу для того, щоб мати змогу профінансувати потрібні підприємству активи, сформувані схеми по фінансуванню оборотних і необоротних активів, розробити систему заходів по залученню різних форм капіталу із диверсифікованих джерел.

2. завдання по оптимізації розподілу уже акумульованих фінансових ресурсів по видах діяльності і напрямками застосування. В цьому завданні слід дослідити можливості найбільш ефективного застосування фінансового капіталу за окремими видами діяльності, а також можливості формування таких пропорцій капіталу, які дозволять підвищити ринкову вартість підприємства. В цьому контексті, серед ефективних методів варто виокремити застосування фінансового важеля.

3. завдання по забезпеченню належних умов стосовно того, щоб досягти максимальну прибутковість капіталу за найменшого рівня фінансового ризику. Максимізувати прибутковість капіталу має бути забезпечена в рамках прийнятних фінансових ризиків, рівні яких встановлюються власниками або керуючими на підприємстві, де враховується крім всього іншого їх фінансовий менталітет.

4. завдання по зниженню рівнів фінансових ризиків від операцій, які формують дохідність капіталу. Забезпечення такої мінімізації рівнів ризику

досягається завдяки диверсифікації різних форм фінансових ресурсів, уникненню певних ризиків.

5. завдання по забезпеченню на підприємстві фінансової рівноваги. Сутність даної фінансової рівноваги базується на сформованій оптимальній структурі капіталу. В потрібні моменти даний капітал авансують у необхідному обсязі у ті види активів, які є високоліквідними.

6. завдання по забезпеченню належного рівня фінансової гнучкості суб'єкта господарювання. Це означає, що підприємство має можливість досить швидко сформувати потрібні обсяги додаткових фінансових ресурсів. У випадку, коли виникне можливість і з'явиться високоефективна інвестиційна пропозиція це завдання може бути зреалізованим.

7. завдання по оптимізації обороту фінансового капіталу. Його можна втілити в життя завдяки ефективному управлінню стосовно потоків різних форм капіталу; досягнення відповідної синхронності при формуванні цих потоків під час операційної чи інвестиційної діяльності.

8. завдання по реінвестуванню фінансових ресурсів. Важлива роль у цьому процесі відводиться своєчасному реінвестуванню фінансових ресурсів у відповідні активи, що є відносно доходними і можуть забезпечити належний рівень ефективності суб'єкта господарювання в кінцевому підсумку.

Таким чином, можна прийти до висновку, що структуру капіталу в частині методів її оптимізування варто вибудовувати у наступні етапи:

- 1 етап – проведення фінансової оцінки структури капіталу;
- 2 етап – визначення шляхів щодо її оптимізування;
- 3 етап – формування ефективної концепції стосовно збереження фінансового капіталу.

Виходячи із вищенаведеного аналізу дослідження даного питання дозволяє вивести нам наступну характеристику фінансового капіталу – це наявна сукупність запасів відповідних благ (у грошовій і негрошовій формах) та капітальних інвестицій, які можуть бути задіяні у економічному процесі,

що виступають в якості інвестиційного ресурсу та факторів операційної діяльності, з метою одержання позитивного результату.

Відповідно, вся сукупність елементів даної концепції має бути якнайтісніше пов'язана одна з одним для забезпечення максимальної прибутковості.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

В умовах сучасної економічної ситуації в Україні та тенденції глобалізації світового ринку суб'єктам господарювання, незалежно від їх організаційно-правових форм, необхідні кошти для гарантування нормальної роботи підприємств та забезпечення їх фінансової стійкості. Тому виникає ряд проблем в управлінні структурою капіталу суб'єкта господарювання, яка є відображенням усіх економічних трансформацій, що відбуваються у вітчизняній економіці. Проводячи ефективну політику управління структурою капіталу підприємства може суттєво підвищити фінансову стійкість, тому для його ефективного використання необхідно сформулювати оптимальний механізм управління структурою капіталу.

Провівши фінансово-економічну оцінку діяльності агрофірми можна прийти до певних висновків. В загальному бачимо, що підприємство працює на належному рівні. Зокрема, зросла первісна вартість основних засобів (на 18,6%), збільшилась чисельність працівників (на 12,0%). Також, зросли такі показники як собівартість реалізованої продукції та виручка від реалізації продукції. Зростання собівартості було більш суттєвим і становило 62,5% за досліджуваний період. Зростання виручки за цей же період складало 49,5%. Однак, зважаючи на те, що у підприємства були значні операційні та інші витрати, результуючий показник чистого прибутку був приблизно на тому ж рівні, що й кожного року, а саме його зростання було досить незначним і складало 4,3%. Відповідно, можна вважати, що у досліджуваному періоді підприємство здійснювало свою діяльність ефективно.

Дослідження показників активу балансу показало, що за аналізований період 2020-2022 рр. спостерігаємо збільшення загальної суми майна на 3811,5 тис. грн. (на 14,8%). Зростання необоротних активів відбулося на суму 1301,6 тис. грн., або на 7,4%. Збільшення оборотних активів було більш суттєвим – на 30,4%, і в грошовому еквіваленті складало 2509,9 тис. грн. Аналізуючи місце оборотних і необоротних активів у загальній структурі за

2022 р., можна зазначити, що необоротні активи складають більшу частку (63,6%), а оборотні дещо меншу – 36,4%.

Оцінка показників пасиву свідчить, що показник власного капіталу за період 2020-2022 рр. збільшився на 4529,8 тис. грн., або на 20,3%. Сума позичених коштів у 2022 р. збільшилась порівняно з 2020 р. на 966,7 тис. грн. Значення показника кредиторської заборгованості у 2022 р. зменшилося удвічі і складало 1700,6 тис. грн., що на 1685,0 тис. грн. менше, ніж було у 2020 р. Така динаміка зменшення кредиторської заборгованості свідчить про покращення фінансової стійкості агрофірми.

Отже, власний капітал у досліджуваному нами підприємстві займає 91,0%, а позичені кошти та кредиторська заборгованість відповідно 3,3, та 5,7% у загальній структурі майна.

Оцінювання показників ліквідності дозволяє зробити щодо них певні висновки. Так, розрахувавши показники балансу підприємства як за рівнем ліквідності (стосовно активів), так і за терміновістю оплати (стосовно пасивів) можемо зробити висновок про те, що ліквідність балансу певним чином відрізняється від абсолютної.

Стосовно визначених коефіцієнтів ліквідності, варто зазначити, що вони за досліджуваний період 2020-2022 рр. мають різні значення, оскільки кожен із них по своєму характеризує різні рівні платоспроможності підприємства. Розглядаючи показник абсолютної ліквідності спостерігаємо, що відбулося його зменшення на 0,004 відсоткових пункти. Висновок відносно такого зменшення полягає в тому, що у 2022 р. високоліквідними оборотними активами підприємство покривало поточні зобов'язання на 0,1%, в той час як у 2020 р. це відбувалось на рівні 0,5%. Коефіцієнт швидкої ліквідності у 2022 р. склав 2,267 і збільшився на 0,739 пункти порівняно із 2020 р. Коефіцієнт загальної ліквідності склав у 2022 р. 4,033, що на 1,597 пунктів більше, ніж у 2020 р. і в абсолютному виразі було найбільшим серед усіх коефіцієнтів. Значення останніх двох коефіцієнтів перевищують нормативні значення і це дозволяє нам зробити висновок, що підприємство

має належний рівень розрахункової платоспроможності.

Аналізуючи показники фінансової стійкості за досліджуваний період можемо констатувати, що вони перебувають на достатньо високому рівні. Так, значення коефіцієнта автономії у 2022 р. складало 0,910, натомість у 2020 р. було на рівні 0,868. У відсотковому значенні це означає, що в загальному підсумку балансу складова частка власного капіталу була на рівні 91,0% у 2022 р. та 86,8% у 2020 р. Отже, агрофірма не залежить від потреби у зовнішньому кредитуванні, а значення даного коефіцієнта лише переконливо засвідчує про її високу фінансову стійкість.

Оцінка коефіцієнта концентрації залученого капіталу показала, що відбулося його зменшення на 0,041 пункта із 0,132 у 2020 р. до значення 0,090 у 2022 р. Дане зменшення свідчить про те, що підприємство за три роки здійснювало політику покрокового зменшення залежності від зовнішнього фінансування.

Відповідно значення коефіцієнта фінансової стабільності демонструє, що у 2020 р. власний капітал перевищував позиковий у 6,6 раза, а у 2022 р. – у 10 разів. Таке перевищення характеризує діяльність підприємства як таку, що має високий рівень фінансової стійкості та незалежності від фінансових джерел ззовні.

Стосовно показників рентабельності, то тут також варто зазначити, що агрофірма веде свою діяльність на достатньо ефективному рівні. Значення усіх показників перебувають на досить низькому, але водночас додатньому рівні. Низький рівень майже усіх показників зумовлений незначним збільшенням показника чистого прибутку. Однак, тенденція збільшення з року в рік присутня, що характеризує всі види діяльності агрофірми позитивно.

Виконана оцінка джерел формування майна агрофірми показала, що у 2022 р. значення власного капіталу збільшилося і складало – 26868,1 тис. грн., що на 4529,8 тис. грн. більше, ніж було у 2020 р. Здійснивши оцінку структури власного капіталу агрофірми бачимо, що у 2020 р. показники

додаткового та резервного капіталу займають найбільші частки (77,8% та 5,4%). Показник нерозподіленого прибутку за досліджуваний період дещо збільшився і у 2022 р. склав 298,3 тис. грн., що на 4,3% більше, ніж у 2020 р. Оцінка показника довгострокових зобов'язань показує, що його значення збільшилось у 2022 р. і складало 966,7 тис. грн. Дане збільшення спостерігаємо завдяки відсутності числового значення цього показника у 2020 р. Якщо ж порівнювати його із попереднім 2021 р., то бачимо навпаки зменшення даного показника. Показник поточних зобов'язань за цей ж період зменшився на 1685,0 тис. грн. і склав у 2022 р. – 1700,6 тис. грн. В основному дане зменшення відбулося завдяки зменшенню кредиторської заборгованості за товари, роботи і послуги, що є позитивною характеристикою роботи агрофірми. Це означає, що у неї є достатньо фінансових ресурсів, щоб своєчасно погашати власні зобов'язання перед постачальниками.

Для того, щоб оцінити ефективність стосовно співвідношення власних та позичених коштів було проведемо розрахунок рівня фінансового левериджу у досліджуваній нами агрофірмі. Розрахунки показали, що за досліджуваний період агрофірма використовувала у своїй діяльності позикові кошти. Однак, співвідношення власного і позикового капіталу є більшим на користь власного капіталу. Крім того, спостерігаємо зменшення суми позикових коштів у 2022 р. на 718,3 тис. грн. порівняно із 2020 р., що є позитивною тенденцією. Це свідчить, що підприємство зменшило за цей час свою залежність від зовнішніх джерел фінансування. За цей же період відбулося зниження рівня фінансового важеля з 0,433 у 2020 р. до 0,212 у 2022 р., що ще раз підтверджує тезу про зміцнення фінансового стану агрофірми.

Щоб здійснювати ефективне управління капіталом, слід управляти як структурою, так і вартістю джерел фінансування. Такі заходи спрямовані в першу чергу на те, щоб підвищувати рентабельність власного капіталу. В подальшому це дозволить виплачувати відповідні суми коштів як

кредиторам, так і власникам чи співвласникам підприємства.

Власне саме управління капіталом підприємства має базуватись на тому, щоб сформувати належним чином діючу інформаційну систему обліку, контролювання і оцінювання капіталу залежно від того, які були поставлені завдання стратегічного чи оперативного характеру.

Процес оптимізування структури капіталу повинен базуватися на визначенні пропорцій його розміру та параметрів структурних елементів для забезпечення відповідності заданим критеріям оптимізації. В ході цього процесу мають бути враховані дві головні складові: рівень фінансової стійкості і середньозважена вартість капіталу. За рахунок власне цих критеріїв можна визначити чи раціональним чином підприємство здійснює управління власними та позиченими засобами і наскільки ефективно воно це робить.

Щоб забезпечити ефективне функціонування механізму управління використанням капіталу на підприємстві слід забезпечити інтегрованість його до загальної системи управління підприємством; управлінські рішення повинні формуватися комплексно; динаміка управління має бути досить високою; при розробці відповідних управлінських рішень присутньою має бути різноманітність підходів; повинна бути зорієнтованість на забезпечення досягнення стратегічних цілей розвитку підприємства.

Загалом, реалізуючи свою головну мету, у концепції механізму управління капіталом є певні завдання, які необхідно вирішити в ході її реалізації. Це, зокрема завдання:

1. щодо акумулювання необхідної кількості фінансових ресурсів (капіталу) за допомогою яких будуть забезпечуватися потрібні темпи розвитку суб'єкта господарювання.

2. по оптимізації розподілу уже акумульованих фінансових ресурсів по видах діяльності і напрямками застосування. В цьому завданні слід дослідити можливості найбільш ефективного застосування фінансового капіталу за окремими видами діяльності, а також можливості формування таких пропорцій капіталу, які дозволять підвищити ринкову вартість підприємства.

В цьому контексті, серед ефективних методів варто виокремити застосування фінансового важеля.

3. по забезпеченню належних умов стосовно того, щоб досягти максимальну прибутковість капіталу за найменшого рівня фінансового ризику.

4. завдання по зниженню рівнів фінансових ризиків від операцій, які формують дохідність капіталу. Забезпечення такої мінімізації рівнів ризику досягається завдяки диверсифікації різних форм фінансових ресурсів, уникненню певних ризиків.

5. стосовно забезпечення на підприємстві фінансової рівноваги. Сутність даної фінансової рівноваги базується на сформованій оптимальній структурі капіталу. В потрібні моменти даний капітал авансують у необхідному обсязі у ті види активів, які є високоліквідними.

6. по забезпеченню належного рівня фінансової гнучкості суб'єкта господарювання. Це означає, що підприємство має можливість досить швидко сформувати потрібні обсяги додаткових фінансових ресурсів.

7. по оптимізації обороту фінансового капіталу. Його можна втілити в життя завдяки ефективному управлінню стосовно потоків різних форм капіталу; досягнення відповідної синхронності при формуванні цих потоків під час операційної чи інвестиційної діяльності.

8. завдання по реінвестуванню фінансових ресурсів. Важлива роль у цьому процесі відводиться своєчасному реінвестуванню фінансових ресурсів у відповідні активи, що є відносно доходними і можуть забезпечити належний рівень ефективності суб'єкта господарювання в кінцевому підсумку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Базилюк В. Б. Формування моделі оптимізації структури капіталу підприємства. *Наукові записки [Української академії друкарства]*, 2014, (1-2). С. 28-32.
2. Бержанір І. А. Власний капітал підприємства: економічна сутність та особливості обліку. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2023. Т.2. № 19. С. 78-86.
3. Бланк І. А. Основи фінансового менеджменту. Т. 2. К.: Ніка-Центр, 1999. 512 с.
4. Бланк І. Управління фінансовою безпекою. Київ: Ніка-центр, Ельга, 2004. 784 с.
5. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах : [Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності «Облік і аудит» у 2-х т.]. Київ: ТОВ «Ліра-К», 2006. 640 с.
6. Васюк Н. Оцінка бізнесу як інструмент управління вартістю підприємства. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3185>
7. Волошина В. О. Роль власного капіталу в діяльності підприємства та особливостей обліку. *Вісник студентського наукового товариства*. 2020. Вип. 1. С. 54-58.
8. Воробйова Н. П., Музиченко Р. О. Аналіз фінансового стану підприємства: сутність і необхідність. *Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. Серія: Економіка та менеджмент*. 2017. № 13. С. 116–123.
9. Воронін А. В. Оптимізація структури капіталу акціонерного товариства. *Фінанси, облік, банки*, 2014. (1 (20)), С. 80-84.
10. Герасимович, А. М., & Бондаренко, В. В. Оцінка вартості капіталу. *Вісник ЖДТУ: Економіка, управління та адміністрування*. 2008, (3 (45)), С. 254-257.
11. Глинська Г. Напрямки оцінювання ринкової вартості підприємства як об'єкта для поглинання. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2007. С. 28-32.

12. Гуренко, Т. О. Сучасний погляд на власний капітал. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Сер.: Економіка, аграрний менеджмент, бізнес.* 2013, (181 (3)). С. 79-84.
13. Димніч В. В. Оцінка складу та структури власного капіталу. *Перспективні напрямки розвитку економіки, управління та права: теорія і практика: збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції* (Полтава, 12 березня 2018 р.): у 3 ч. Полтава: ЦФЕНД, 2018. Ч. 3. С. 19-21
14. Дорош Н. І. Проблеми обліку власного капіталу України в умовах ринкової економіки. *Регіональна економіка та управління.* 2014. 2(02). Ч. 1. С. 25-27.
15. Іщенко Я. П. Формування та облік власного капіталу в товариствах з обмеженою відповідальністю: стан нормативно-правового врегулювання. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики,* 2019, (1), С. 136-146.
16. Кадацька А. М. Сутність власного капіталу підприємства. *Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія: Економіка і менеджмент.* 2014, (4), С. 153-156.
17. Кадацька А. М., Семеняка М. С. Власний капітал сільськогосподарських підприємств, як економічна категорія, його значення та структура. 2013. 13 с.
18. Калінін О. Аналіз методів залучення капіталу промисловими компаніями. *Економічний аналіз.* 2012, (10 (4)). С. 131-134.
19. Кірсанова Т.О., Коляда Н.О. Система управління власним капіталом підприємства. *Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка.* 2010. № 1, Т. 2. С. 58-63.
20. Колодій Р.А. Окремі аспекти додаткових пенсійних виплат у системі недержавних пенсійних фондів України. «Освіта, наука і виробництво – основа розбудови і розвитку економічної системи країни в умовах війни та післявоєнного відновлення» збірник матеріалів Міжвузівської науково-практичної студентської конференції (м. Мукачево, 06 квітня 2023 року) / ВСП «Мукачівський фаховий коледж НУБіП України». Мукачево, 2023. С. 14-17.
21. Колодій Р.А. Стан та шляхи вдосконалення пенсійної системи України.

- Сучасний менеджмент: витоки, реалії та перспективи розвитку: тези доп. IX Всеукр. студент. наук.-практ. конф., присвяч. 72-ій річниці від дня народження д.е.н., професора Петра Степановича Березівського. Львів, 2023. С. 232-234.*
22. Кононенко П. О., Гордієнко М. І. Нормативно-правове забезпечення оцінки власного капіталу, як об'єкта обліку. *The IX International Science Conference «Trends of development modern science and practice», November 16 - 19, 2021, Stockholm. Sweden. С. 170-174.*
  23. Корольова І. Щодо управління вартістю підприємства на основі збалансованої системи показників. *Економіст*. 2010. № 9. С. 49–51.
  24. Крамаренко Г.О., Чорна О.Г. Фінансовий менеджмент. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 520 с.
  25. Куцик В., Явтуховська І. Методи та підходи до оцінки вартості підприємства. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_fie_name=PDF/Vlca_ekon_2015_48_16.pdf.
  26. Кучменко В. О., Івченко, Н. С. Формування механізму управління капіталом підприємства. *Науковий вісник Чернівецького університету: Економіка: зб. наук. пр. Вип. 786. Чернівці, Чернівецький національний університет. 2017. С. 76-82.*
  27. Мелень О. В., Майструк О. Д. Особливості організації обліку власного капіталу підприємств. *Інфраструктура ринку: Електронний науково-практичний журнал*. 2018. С. 371 –375.
  28. Міжнародні стандарти фінансової звітності (International Financial Reporting Standards). URL: <http://buchuchet.uabs.sumdu.edu.ua/ua/component/zoo/item/mizhнародni-standarty-finansovoizvitnostiinternational-financial-reporting-standards>
  29. Назаренко О. В., Чижова Т. С. Організаційні аспекти формування, обліку та аудиту власного капіталу підприємств. *Економіка та держава*. 2019. № 9. С. 30-34.

30. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України № 73 від 07.02.2013. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.
31. Онисько С. М., Марич П. М. Фінанси підприємств: підручник для студентів вищих закладів освіти. 2-ге видання, виправлене і доповнене. Львів: «Магнолія 2006», 2008. 367 с.
32. Петленко, Ю. В., Решетова, Г. В. Удосконалення структури капіталу компанії як умова підвищення її капіталізації. *Фінанси України*. 2012 (3). С. 102-109.
33. Пойда-Носик Н., Петришинець Л. Управління вартістю і структурою капіталу підприємства як елемент фінансової безпеки. *Фінанси України*. 2010. № 6. С. 117–124.
34. Примостка О. О. Оптимізація структури капіталу ТНК в умовах глобалізації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету : серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство /* голов. ред. М.М. Палінчак. Ужгород: Гельветика, 2017. Вип. 15, Ч.2. С. 105–108.
35. Ралко, О. С. Методи визначення ставки дисконтування. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент*. 2015, (11). С. 150-153.
36. Рудика, В. І., Сукрушева, Г. О., Гонтар, Т. Ю. Теоретична сутність категорії «власний капітал підприємства». *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. С. 436-439.
37. Семенчук Л. І., Мороз, С. О. Інвестиційна привабливість підприємства та методи її оцінювання. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016 (11), С. 898-901.
38. Слав'юк Р. А., Чиж Н. М. Управління структурою власного капіталу: монографія. К. :Баланс Бізнес Букс, 2009. 358 с.
39. Стащук О. В., Савчук Л. С. Теоретичні та практичні аспекти оцінювання вартості капіталу підприємств. *Економіка та суспільство. Електронне наукове фахове видання*. Мукачево. 2018. Вип. 19. С. 1153-1157.

40. Тютюнник Ю. М. Фінансовий аналіз: навч. посіб. К : Знання, 2012. 815 с.
41. Фальченко О. О., Побережна Н. М., Юр'єва І. А. Особливості формування власного капіталу на підприємствах. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. Дніпро. 2019. Випуск 2 (19). С. 404-409.
42. Чорна О. М., Мацнева, О. О. Економічний зміст та проблематика управління капіталом підприємства реального сектору економіки в Україні. *Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції*. 2013 (2), С. 48-56.
43. Ярощук О. В. Концепції визначення вартості власного капіталу акціонерного товариства. *Економічний аналіз*. 2013 (14, № 3). С. 236-240.